

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EYLÜL 1972

İÇİNDEKİLER :

Mani Derlemelerini Düzenleme Üzerine	Seyfi KARABAŞ
Alpagut Köyünde Tıp Folkloru İncelemesi	Ayşegül DEMİRHAN
Son Devrin İki Meşhur Meddahı ve Saticılar	Malik AKSEL
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler (2)	Doğan KAYA
Uluslararası Folklor Festivalleri Komitesi (C.I.O.F.F.)	İhsan HINÇER
Bakırköy Halkevi Çalışmaları ve İspanya Gezisi	Çora HINÇER
Afyonkarahisar Yemekleri (1)	Irfan Ünver NASRADDINOĞLU
Lüleburgaz ve Çevresinde Düğün Törenleri (1)	Halil YILMAZ
Le Programme de L'association Folklorique Turc	T.F.A.
"Saludes" to Spanish Folklorists	T.F.A.
Kızıroğlu Mustafa Bey	Muhsin KÖKTÜRK

BİZE GELEN KİTAPLAR

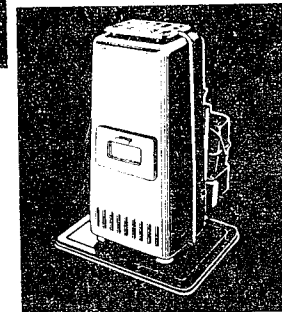
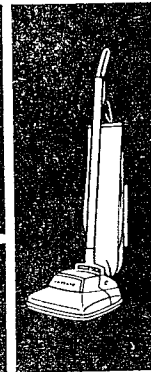
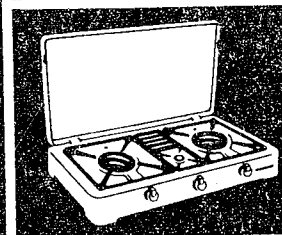
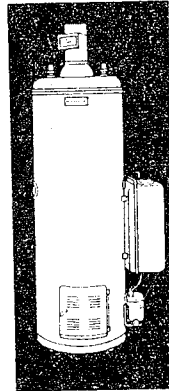
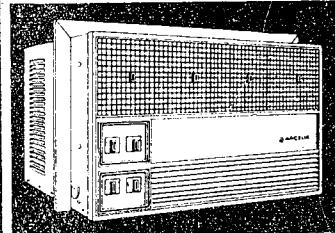
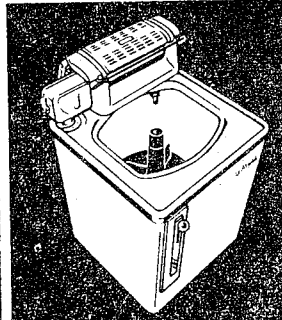
SAYI: 278

KURUŞ: 250

ARÇELİK

daima en iyisini
imal eder

üstün kalite
uygun fiyat
devamlı servis

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EYLÜL 1972

İÇİNDEKİLER :

- Mani Derlemelerini Düzenleme Üzerine Seyfi KARABAŞ
Alpagut Köyünde Tıp Folkloru İncelemesi Aysegül DEMİRHAN
Son Devrin İki Meşhur Meddahı ve Satıcılar Malik AKSEL
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler (2) Doğan KAYA
Uluslararası Folklor Festivalleri Komitesi (C.I.O.F.F.) İhsan HİNÇER
Bakırköy Halkevi Çalışmaları ve İspanya Gezisi Çora HİNÇER
Afyonkarahisar Yemekleri (1) İrfan Ünver NASRADDINOĞLU
Lüleburgaz ve Çevresinde Düğün Törenleri (1) Halil YILMAZ
Le Programme de L'association Folklorique Turc T.F.A.
"Saludes" to Spanish Folklorists T.F.A.
Kızıroğlu Mustafa Bey Muhsin KÖKTÜRK

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 278

KURUŞ: 250

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 278

EYLÜL 1972

YIL : 24 — CİLT : 14

Mani Derlemelerini Düzenleme Üzerine

Yazan : Seyfi KARABAŞ

M. Hasan Göksu'nun derlediği *Manileri-miz* adlı kitabın bir eleştirisi çıktı. T.F.A.'nın Şubat 1971 sayısının 5877. sayfasında. Muzaffer Uyguner bu yazısında genel olarak tutarlı sözler ediyorsa da önemli bir noktaya değgin dedikleri bence tartışma götürür : "Ancak, bu gibi derlemelerle ilgili sıralamada dizelerin son harfleri esas alınırken bu kitapta ilk dizenin ilk harfi esas tutulmuştur. Bu, bir bakıma doğru ise de hem geleneğe aykırıdır, hem de bu sıralama ile manileri izlemek güç olmaktadır. Çünkü, ilk dizelerin ilk harfleri çeşitli nedenlerle değişir çok kez. Sözge-lişi, 'Ak güvercin olaydım' şeklindeki ilk dize, çok kez de "Bir güvercin olaydım" şeklinde derlenebilir. Böylece, bunların arasında ilgi kurulması güçleşir." Manileri inceleme ve çözümleme amacıyla yapılan derlemelerin nasıl düzenlenmeleri gerektiğine değgin bu sözler üstünde biraz durmak yararlı olacak.

Manileri alfabe sırasına koymada harflerin maniler içinde baştan sona değil de sondan başa dağılımlarını temel almanın arkasında şu düşünce vardır : Manilerdeki en kalıcı, değişmeyen öge uyak olduğundan manileri sondan başa okuyarak yapılan bir sınıflama bir maninin değişkenlerini kolayca ortaya koyar. Böyle bir sıralama ne denli kullanışlıdır? Her düzenleme, her sıralama bir amaç için olduğuna göre bu soruyu sormamız gerekiyor. İlk yararı şu olabilir : Bugüne dek düzelmiş

manilerde kaç uyak kullanıldığını, ya da hangi ayakların yaygın olduğunu görmek istiyorsak bu sıralamanın tek çalışma yolu olduğu ortadadır. Değişkenlerin bulunmasına gelince, bu çok su götürür; binlerce maniyi baştan sona okuyarak dizen bir insan -iyor, -ir, -di ve iyelik eklerinin yüzlerce örneği içinde gömülüp kalacaktır. Tek tek manilerin değişkenleri bu yığınlar içinde nasıl çıkarılır, bilemiyorum.

Bu yolun geleneksel yol olması onu kullanmayı sürdürmemiz için yeterli bir neden Muzaffer Uyguner'e göre. Ama geleneksel yolları gözü kapalı kullanmamızın çalışmalarımızı kısırlatabileceği olanağı çok güçlüdür. Manilere değgin temel soru şu : İçeriklerinin en önemli yönü ayakları mıdır ? Bence değil .

Manilerin çoğu bir sözcüğü ya da takıyı tekrar ederek yalancı bir uyak havası yaratır. Örneğin : *A benim bahdi yârim / Gönülde tahdi yârim / Yüzünde göz izi var / Sene kim bahdi yârim* (1). Bu maniyi "yarım"le biten binlerce mani arasında koymakla ne elde edilir, bilemiyorum. Böyle yaparak ayrıca, bu maninin içeriğinin ya da anlamının çok önemsiz bir kesimine aşırı önem verilmiş olur.

Sondan başa okuyarak sıralama yolu yürütünden uyak sorununun obartılması günümüze dek manilerin ve türkülerin içeriklerinin incelenmesini çok kısırlı bir düzeye tutmuştur. Yanlış olduğu denli yaygın olan bir düşünce var maniler üstüne : Çoğun-

yalnız değilsiniz

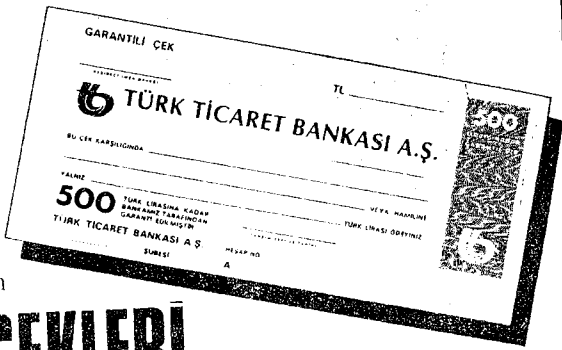
TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ CEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

TÜRK TİCARET BANKASI

1868 - 1972

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

EMNİYET SANDIĞI

ASIRLIK TECRUBE ARADIGINIZ EMNİYET ZENGİN İKRAMIYE SOSYAL HİZMET

(Folklor : 96)

EN KÜÇÜK TASARRUFLARINIZA, BÜYÜK TASARRUFLARINIZ GİBİ DEĞER VEREN BANKA

AKBANK

lukla doğasal öğelerin yer aldığı ilk yarılariyla kişisel bir sorunun dile getirildiği ikinci yarıları arasında hiçbir anlam bağı olmadığı, ilk iki dizinin salt uyak için söylendiği düşünülür. Uyağa önem veren, manileri sondan başa doğru okumaya dayanan sıralamaların bu saçma saplantıya nasıl yol açmış olabileceğini anlamak için çok düşünmek gereksiz; salt uyak benzerliği yüzünden içerikleri çok değişik bir sürü mani bir araya getirilince ilk yarılardaki doğasal öğelerin anlamlarını kavramak olanağı ortadan kalkar.

Uyak öncelikle bir biçim ve anlatım özelliğidir, ancak çok ustaca kullanıldığı zamanlar yirin içeriğiyle bir noktaya dek bağlantılı olur. Değişik içerikli yirlerde aynı uyağı kullanmak olanaklıdır. Dolayısıyla, uyağa dayanan bir sıralama benzer içerikli manilerin bir araya getirilmesini çok zorlaştırır. Manilerin ilk yarılarının anlamsız olduğu görüşü bu zoriğin bir sonucudur; benzer içerikli maniler bir araya getirilemediği için türlü yazın çözümleme yollarını kullanarak manilerin ilk yarılarının anlam içeriklerini karşılaştırma yoluyla ortaya çıkarmak olanaksızlaşmıştır.

Manileri mani yapan; birçoğunu değer biçilmez yir yapan ilk yarılardaki doğasal öğelerdir.

Manilerin ilk yarılarını incelemek için mani derlemeleri nasıl düzenlenmeli sorununun doğrudan doğruya ele almadan önce bir noktayı daha açıklamak istiyorum. Sondan başa doğru okuyarak sıralama birbirleriyle anlam bakımından ilintili manilerin bulunmasına da yardımcı olmuyor. Örnek olarak iki maniyi ele alalım. Birinci mani : *"İnce pelit fidanı / Egerim de kırılır / Aldığım güzel olsa / Ekmeksiz de durulur"* (2). İkinci mani : *"İnce pelit fidanı / Egerim de kırılmaz / Şaka diyorum şaka / Ekmeksiz de durulmaz."* (3). Bu maniler sondan başa okunarak sıralanırsa aralarına bir sürü mani girebileceği için anlam bakımından ilintili oldukları gözden kaçabilir. Oysa, aynı söyleşi dizisinin birer parçası oldukları olanağı çok güçlüdür. Kısacası, uyak üstünde değil de uyağın çekiciliğiyle anlam üstünde durmak istiyorsak manileri sondan başa okuyarak sıralamanın değeri sıfırdır.

Manilerin sonlarında var olduğu söyle-

nen kalıcılık, değişmezlik, manilerin başlangıçları için de geçerlidir. Örneğin, Muzaffer Uyguner *"Ak güvercin olaydım"* diye başlayan maninin kolaylıkla *"Bir güvercin olaydım"* diye değişebileceğini ileri sürüyor. Yirmi bir yazılı kaynaktan yararlanarak anıkladığım, şimdilik 10.000 tanelik bir mani derlemem var. Nesip Yağmurdereli'nin derlemesinde geçen ve *"Ak güvercin olaydım"* (4), diye başlayan mani şimdiye dek gördüğüm hiçbir derlemede *"Bir güvercin olaydım"* diye geçmiyor. Böyle olamaz, böyle bir değişkeni olanaksızdır, demek istemiyorum; ama Türkiye'nin dört bir yanından birçok mani derleyicisinin derlemesinde bu değişkenin görünmemesi üstünde düşünmeye değer.

Bu değişikliğin kolaylıkla olabileceğini Muzaffer Uyguner'in neye dayanarak ortaya attığını bilmiyorum. Ama şöyle bir varsayım yapabiliriz : Tek hecelik "ak" sözcüğü yerine bu "doldurma" — salt uyak için söylenen — dizede hemen hemen herhangi bir başka tek hecelik sözlük kullanılabilir; yeter ki anlam çok değişmesin. Örneğin *"Ot güvercin olaydım"* biraz olanaksız ama *"Bir güvercin olaydım"* olanaklı! Kısacası, o geleneksel, "uyakçı" görüşün etkisi altında bu maninin ilk iki dizesi yalnızca hece sayısı ve uyak açısından değerlendiriliyor.

Bu geleneksel görüşe katıldığı anlaşılan Muzaffer Uyguner'in "uygun" bir sözcük olarak "bir"i seçmesi ilginçtir; "doldurma dize" kavramı her ne denli yeğleniyorsa da değişikliklerin büsbütün atma olmadıkları sezilmişse benzer. Geleneksel görüşten gerekli kopuşumuzun, ayrılışımızın başlangıcı işte bu sezgidir.

Manilerin ilk yarıları doldurma dizeler değildir; ilk yarılariyla ikinci yarıları arasında çok sıkı anlam bağları vardır; bu bağları ortaya çıkarmadıkça folklorumuzu incelemeye başlamış olmayacağız.

Bu işe başlamak için manileri sondan başa doğru değil de düz oldukları gibi, baştan sona doğru okumaya başlamamız gerek. Onları baştan sona okuyarak sıralayınca, örneğin benim derlememde, "ak" (ağ ve ak) ile başlayan 83 mani olduğunu görürüz. On bin maninin seksen üçünün bu sözcükle başlaması folklorumuzda bulunan önemli bir simge ile karşı karşıya olduğu-

muza gösterir; bir çok kişisel durumu söylemeye giriş olarak kullanılıyor. Dolayısıyla, kullanılışı bir takım kurallara bağlı, ona verilen anlamlara bağlı; tek heceli bir sözcük gereksinilen her yerde kullanılmaz. Yapılan şey, "ak" sözcüğünün geçtiği manileri karşılaştırıp folklorumuzdaki simgesel anlam (lar) ını çıkarsamaktır.

Salt manilerin başlarında sürekli olarak görüldüklerinden dikkatimizi çekecek birçok sözcük, folklorumuzdaki simgelerin anlaşılması için yapılan tarama çalışmalarına kılavuz olacak, başlangıç noktası olacak niteliktedir. Manileri baştan sona okuyarak yapılan bir sıralama yüzlerce simgeyi ya da simge olabilecek sözcüğü gözler önüne seriyor. İşte birkaç örnek : Ak (benim derlememde 83 manide ilk sözcük); al (99 manide ilk sözcük); dağ (184 manide ilk sözcük); kale (121 manide ilk sözcük); karanfil (267 manide ilk sözcük); su (137 manide ilk sözcük); vb.

Böyle bir sıralamadan umabileceğimiz en büyük yardım "kalıp"ları ve "kalıp kümeleri"ni kolayca görmeye olacaktır. Kalıp, sözlü yazın için kullanılan bir terimdir ve belirli yerlerde aynı anlamı belirtmek için kullanılan söz kümesi demektir (5). Örneğin karanfil sözcüğüyle başlanan 267 manide birkaç kalıp var demektir, bu kalıplar hemen görülmüş oluyor. Kalıplardan oluşan kümelerdir.

"Kalıp" ve "kalıp kümesi" terimlerinin kullanılışına gelince : Temel olarak, hangi sözcüklerin hangi sözcüklerle ilintili kıldıklarını görmeye yarıyorlar. Örneğin: *"Kale kaleye bakar"* kalıbını ele alalım. Bunu bir başka kalıpla *"Kaya kayaya bakar"* kalıbıyla karşılaştırınca folklorumuzda "kale" ve "kaya" sözcüklerinin aynı anlam gelen simgeler olabileceği olanağı ortaya çıkıyor. Bu iki simgeye "hissar" simgesini ekleyince bir simge kümesi ni ortaya çıkarmaya başlamış oluyoruz. Simge kümeleri belirginleştikçe, bir mani örneğin yöresel bir değişmeye uğrarsa hangi sözcüğün yerini hangi sözcüklerin alabileceği kesinleşmeye başlıyor. Bunu anlayabildiğimiz ölçüde manilerin ilk yarılarını anlayacak, onların düşünce yapısını kavramış olacağız. Dört dizelik binlerce yirin ilk yarılarının doldurma olduklarını söylemek kendi görüşümüzü ortaya

dökmek, o yirleri yaratan insanları yere vurmamak demektir. Kalıpların ve kalıp kümelerinin ikinci önemli kullanılış yeri de simgesel kullanılışları ikinci ölçüde kalan, benzetmeler içinde işe yarayan sözcüklerin kümelerini bulmaktır. Örneğin, *"Kalenin ardi bayır"* dizesinin bir kalıp olduğunu varsayalım (6). Bu kalıbın değişkenlerinde bayır sözcüğünün yerine şu sözcükler konmuş derlememdeki manilerde : Biber; bostan (üç manide); çeşme, çimen; deniz; ekin; mersin; meşe; mildir. Bundan çıkan sonuç şu bence : Bu kalıbın anlamı gerçevesinde, bayır sözcüğünün yerine konan bu sözcükleri kale simgesinin anlamı kapsamına içine giren öğeler olarak düşünmek, kale simgesinin anlamını belirlerken bunları bir arada düşünmek gerekiyor. Bu kalıbın ve değişkenlerinin (her kalıp gerçekte bir değişken olarak düşünülmesi) anlamı bu manilerde daha sonra söylenen bütün her şeye öncülük edecek, giriş olacak genişlikte. Bu anlamın kapsamını görmedikçe, görmeye çalışmadıkça, bu manileri anladığımızı söyleyemeyiz. Doldurma dize olduklarını söylemek sorunu görmezlikten gelmeye çalışmaktır.

Kalıpları ve kalıp kümelerini bulmakla iş bitmiyor elbet. Ama işe bu yönden bakmanın gerekliliğini anlamak olumlu çalışmamızın başlangıcı olacaktır. Bu başlangıca erişmek için de anlaşılın, mani derlemelerini düzenlemede manileri baştan sona doğru okumak gerekiyor. Yoksa manilerin ilk yarılarının doldurma dizeler oldukları saplantısından kolay kolay kurtulamayacağız.

1. Ümran Tanaalp, "Erzurum Manileri", T.F.A. sayı 246, Ocak 1970, sayfa 5018.

2. Nesip Yağmurdereli, *Manilerimiz*, (Dizer Konca Matbaası, İstanbul, 1963), sayı 1690.

3. İlhan Başöz, *Manilerimizden*, (Dost Yayınevi, Ankara, 1957) sayfa 31.

4. "Ak güvercin olaydım / Cadde yola konaydım / Gidip gelen yolucudan / Ben yarımı soraydım." (Üçüncü nottaki kitap, sayı 119)

5. Bkz. : Albert Bates Lord, *The Singer of Tales*, (Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1960) bu kitapta kalıplar ve kalıp kümeleri üstüne denilenlere pek yeni bir şey eklenmemiştir bugüne dek.

6. Folklorumuz üstüne hiç yapısal çalışma

Tıp Folkloru Yönünden Bir İnceleme

Yazan : Ecz. Ayşegül DEMİRHAN
İst. Üni. Tıp Fak. Asistanı

GİRİŞ :

Bu yıl ilkbaharda, Ankara'nın Kızılca-hamam kazasına bağlı *Alpagut* köyüne yaptığımız ziyaret sırasında, özellikle halk ilaçları yönünden inceleme yaparak buranın tıp folklorunu biraz olsun aydınlatmağa çalıştık. Köy muhtarı ve köyün ileri gelenleri ile yaptığımız konuşmalarda oldukça ilginç bilgiler edindik. Bu konuda, bizi en çok aydınlatan, köyün yerlisi Mehmed Özçelik ve eşi Fatma Özçelik ile teyzeleri olan ve değerli folklorik bilgilere sahip bulunan herkesin derdine koşmakla tanınmış Fatma Nine (1) oldu. Yine köylülerin verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre, köy halkı, doktor, eczacı gibi sağlık elemanlarına her zaman başvuruyorlarsa da ilkel inanç ve tedavi şekillerini uygulamaktan da geri kalmamaktadırlar.

Saintyves, kitabında : "Folklorcu, esaslı hasadını ilk tahsilden başka birşey yapmamış olan ve bütün bilgisi an'anedan gelen çiftçi veya şehirlî gibi sosyal sınıflarda yapmalı" demektedir (2). Bu yüzden biz de bu köyü folklorik tıp yönünden bir örnek olmak üzere seçtik. Yine Saintyves "An'ane yolu ile gelen yalnız mânevî kültür değildir, aynı zamanda maddî kültür ve kaynaktır, ikisi birbirine bağlıdır" diye yazar (2). Böylece hem maddî hem de mânevî tedavi yollarını araştırarak yalnız halk fikrinden çıkmış olanları ve babadan oğula an'ane yolu ile gelmiş halk reçetelerini ortaya koymağa çalıştık.

Köy halkının tıp folkloru yönünden hastalıklarla olan savaşı iki yön göstermektedir, biri mânevî bir inanca bağlı olarak hastalıkların tedavisidir, diğeri ise maddî bir şekil olup oldukça ilkel özellikleri vardır.

yapılmamış olduğundan "kalıp" "kalıp kümesi", ve "değişken" terimlerini çok esnek olarak kullanıyorum bu yazıda. Bu terimlerin folklorumuza uygun bir biçimde tanımlanmaları gerekmektedir.

TELKİN TEDAVİLERİ

Alpagut köyü halkının mistik folklor yönünden mânevî bir inanca bağlı olarak hastalıkları tedavi anlayışı, özellikle an'aneyle dayanmaktadır. Ünver : "Halk kendisinde yeni bir mânevî dayanak aramış ve bu etki birçok hastalıklarda tesirli olmuştur. Hemen her şehirde, ne vasıta ile temin edilirse edilsin, hemen her şeye mistik bir çare bulunmuş ve hastaların lokal tedavilerine önem verilmiştir" demektedir (3).

Köy halkı, telkin tedavisi için, özellikle yakın köy ve kazalardaki kutsal yerleri ziyaret ederler. Köyün yerlilerinden Fatma Özçeliğin anlattığına göre, köye yakın bir kaza olan Çamlıdere'de bir *yadır* vardır. Burada sarılıklı, veremli, felçli hastalar ile herhangi bir kaza geçirenler geldikleri gibi, hasta çocukları olanlar ve çocuğu olmayanlar da uğrarlar. Ziyaret sırasında kurban kesilir ve dua edilir.

Ayrıca yine sıtma tedavisi için, Alpagut köyüne yakın olan *Bağlıca* köyüne gidilir ve burada kutsal olduğuna inanılan bir taş, ipe, bu taşın yakınlarında bulunan ve *sıtma çalısı* denen bir bitkiye bağlarlar ve taşın deliğinden sıtmalı insan geçirilir. Mânevî bir inançla sıtmanın geçeceğine inanılır. Yine köyde *dede* dedikleri yaşlı bir kimse, sarılıklı hastanın çeşitli yerlerini bıçakla keser gibi yapar, ayrıca bazı dualar okur. Böylece hastanın telkinle iyileşeceği sanılır. Bundan başka sar'alı hastalar da köyün hocasına okutturulur.

MADDİ TEDAVİLER

Yukarda saydığımız mânevî tedavilerden başka maddî tedavi şekilleri de vardır ki buna *em yolu ile tedavi* de denir (4). Bu uygulamaları hastalık çeşitlerine göre şöyle sıralayabiliriz :

Basura : Petekli bal, zencefillle beraber döğülür ve toz karışım aç karnına yenir.

Nezle : Nane ve limon kabuğu kaynatılıp içirilir.

ARAŞTIRMALARI

Böbrek taş ve kumunu düşürmek için : İğde meyvası kaynatılır ve kaynamış suyu içirilir.

İshale : 1) Bir kahve kaşığı kahve çocukların ishallerinde verilir. 2) Yağsız pirinç çorbası içirilir. 3) Kızılçık, şeker ve su ile kaynatılır ve meydana gelen reçel yedirilir.

Çıbana : 1) Tavuk veya Hindi pisliği, katran ile karıştırılır, tülbentle yara ya sürülürse çıbana açmaktadır. 2) Soğan, küle gömülerek pişirilir, sıcak sıcak yara üzerine konur.

Kabızlığa : Kayısı reçeli yedirilir.

Yanığa : Yumurta, kavrulur, çıkan yağı, yanan yere sürülür.

Kusmaya : Nane ve limon kabuğu kaynatılıp içirilir.

Öksürüğe : Kuru ıhlamur ya da papatya, çay gibi kaynatılıp içirilir.

Bademcik iltihabına : Baş parmak tuza batırılır, sonra bademciğe bastırılır.

Baş ağrısına : Yumurta sarısı tuzla karıştırılarak bir tülbente dökülür, yakı gibi kazılmış başa vurulur.

Mide ağrısına : Alpagut köyü ile Ankara'nın diğer bazı köylerinde, kekik kalaylı bir tencereye konur, tencere kenarı hamurlanır ve ısıtılınca çıkan buharlar soğutularak bir şişeye süzülür. Böylece elde edilen kekik yağı şekere damlatılarak yenir.

Kaşınıya : Hastaya bol bol yoğurt yedirilir.

Zehirlenmeye : Tuzla sarımsak ezilir ve yoğurtla karıştırılarak hastaya yedirilir. Ayrıca bu tedavi, romatizmalı ve solucanı olan tavuklara da yapılmaktadır.

Baş kepeğine : Çöğenin kaynatılmış suyu kepekli yere sürülür.

El ve ayak ekzamasına : Acı mancar kökü, rendelenerek pomat haline getirilir ve yaraya sürülür.

Kulak ağrısına : Bir miktar deve yağı pamuğa konur, kulağa sürülür, ayrıca bir iki damla da damlatılır.

Nefes darlığına : Siyah turpun içi oyulur, içine 0,5 Kg. bal doldurularak kapağı kapatılır, ayazda bekletilir, sulu kısımdan sabah akşam birer fincan hastaya içirilir.

Göz ağrısına : Sıcak su ya da çay ile pansuman yapılır.

Diş çürüğüne : Tuz konur.

SONUÇ :

Yukarda saydığımız tedavi şekilleri, tıp folkloru yönünden oldukça ilginç özellikler göstermektedir. İkel şekilde uygulanan maddî tedavilerde kullanılan maddelerin bazıları, bugünkü modern tıpta da aynı gayeler için yer almaktadır.

LİTERATÜR :

(1) Mehmed Özçelik, Fatma Özçelik ve Fatma Nine Alpagut köyü yerlilerinden olup köy ile ilgili ve folklorik tıp yönünden oldukça ilginç bilgileri vermişlerdir.

Yaşları : Fatma Özçelik (24), Mehmet Özçelik (35), Fatma Nine (80). Kendileri ile karışıklık konuşma yaptığımız her üç yerli de, bütün bildiklerini kendilerinden önce gelen büyüklerinden an'ane yolu ile öğrendiklerini ifade etmektedirler.

(2) Saintyves, P (1951) : Folklor El Kitabı, (Çev. Bilâl Aziz Yanıkoğlu), İstanbul.

(3) Ünver, Prof. Dr. A. S. (1939) : Türklere Mistik Folklorun Esasları, Tıp Fakültesi Mec. Yıl. 2, Sayı : 9, Ayrı Baskı.

(4) Acıpayam, Prof. Dr. Orhan (1969) : Türkiye Folklorunun Bazı Özellikleri, A.Ü. Dil, Tarih ve Coğrafya Fak. Derg. Cilt. XXVI, Sayı : 1 - 2.

**Bize gelen
B KİTAPLAR**

● Duran ABACI : "Çokum Bilik". II. Kitap. 20 x 14 boyunda, 16 sayfa, 5 lira.

● Ümit Yaşar OĞUZCAN : "Rübâiler". Dörtlülükler. Talât S. Halman'ın ön-sözü ile. T. İş Bankası Kültür Yayınları, Edebiyat Dizisi : 27. Birinci baskı. 20 x 13 boyunda, 238 sayfa, 15 lira.

● KAPLAN, SALİHOĞLU, KANSU : "Atatürk ve Toprak". Atatürkçü düşünce üzerine denemeler. Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları Elkitabı, No. 1. Sunuş : Anıl Çeçen. 20 x 12 boyunda, 112 sayfa, 10 lira.

● Prof. Dr. Vecihe HATİBOĞLU : "Türkçenin Sözdizimi". TDK Yayınları, No. 353. Sunuş : Ömer Asım Aksoy. 19x13,5 boyunda, 208 sayfa, 10 lira.

Son Devrin İki Meşhur Meddahı ve Satıcıları

TFA (243), Eylül 1972

Yazan : Malik AKSEL

Meşhur Meddah Sururi bir kahvehanede hikâye anlatırken (Resim : Malik Aksel)

Şems fotoğrafhanesi yanında kırık dö-
kük bir kapıdan girilince incir ağaçları al-
tında iskemlelere oturmuş takkeli, entarili,
şalvarlı, poturlu esnaf kılıklı bir sürü in-
sanlara rastlanılır. Burası Meddah Aşkı'nın
hikâyeler anlattığı yerdur. Yüksekçe bir
yere oturmuş orta boylu, seyrek saçlı, kum-
ral bıyıklı omuzunda bir yazma, sağ elin-
de bir değnek bulunan bu sanatçı ünlü bir
meddahdır. Önünde bir iskemle üzerinde
fesler, takkeler külâhlar, kalpaklar buna
benzer şeyler yer almış. Bu meddah kimin
taklidini yapmak isterse onun başlığını gi-
yerdi. Meddah Aşkı'nın yanında kısa boy-
lu kanburca genç mi, yaşlı mı, köse mi in-
ce sesli biri elinde zilli bir tefle meddahın
yardaklığını yapıyordu. Burası Direk-
lerarası meddah Aşkı'nın "icray-i lübiyat"
ettiği yerdur.

Bu meddah oturduğu yerde üç defa değ-

neğini yere vurduktan sonra şöyle söze
başlardı :

— Hak dostum hak... Pirim hazreti Ham-
za'nın ve gelüp geçen söz ehli pehlivanların
demine aşkula (baş eğer). Raviyan-ı ahbar
ve nakılan-ı asar şöyle rivayet, böyle hikâ-
yet ederler ki, zaman-ı evailde bedestende
Hacı Emin Ağa diye maruf zengin bir tüc-
car bulunurdu ?

Hikâyenin sonunda da şüphe ve kuşku-
ya meydan verilmemesi için "semte semte,
isim isime benzer, her nekadar sürçü lisan
ettikse af ola", diye bir cümleyi tekrar
lardı.

Meddah tek kişilik, dekorsuz bir tiyat-
rodur. Birçok insanları kendi şiveleriyle
konuşturduğu gibi, yerine göre türküler
gazeller de söylerdi. Meddahlar çoğunlukla
bedesten tellâhlığından yetişmedir. Bu da

böyledir. Ayrıca hocası, meddah Şükrü'
dür. Meddah Aşkı'nın okuması yazması
yoktur ama yerine göre Babiâli kâtipleri
gibi de konuşabilirdi. Bu meddah Bod-
rum'da doğmuş, küçük yaşta İstanbul'a
gelmiş, bir aralık köşklü olmuş, camcılık
etmiş, Binbirdirek içinde bez dokumacılığı
yapmıştır.

Meddah Aşkı, gece gündüz içtiği için
Bekri Mustafa taklidinde emsalsizdi. Ha-
fifmeşrep sanılan bu sanatçı gençliğinde
gönüllü olarak Moskof Harbine iştirak et-
miş bir vatansverdi. 25 yaşlarında iken bir
kıza tutulmuş, âşık olmuş, bu yüzden de
Mustafa olan adını Aşkı'ye çevirmiştir.
Bu meddahın eski borulu gramofon plâkla-
rına taklitleri de geçmiştir. Sesi içli, doku-
naklıdır. Acem taklidini pek sevdiği gibi :

*İsfahan'da bir kuyu var
İçinde tatlı suyu var
Her güzelin bir huyu var
Ne yaman Acem güzeli*

Türküsü onundur. 80 ini geçen Aşkı E-
fendi Kadırga'da küçük ahşap bir evde
oturur, arada bir mahalle kahvesinde hi-
kâyeler anlatmağa çalışır, dili tutulur, so-
nunda sarsak sarsak parsa toplar, sefalet
içinde ömür sürerdi. Ashında bütün halk
sanatçılarının akibeti bu idi.

Gençliğinde anlattığı hikâyeler arasın-
daki fıkralardan biri şudur : Bir ara Ka-
radenizde Rize köylerinden birine gittim.
Köy kahvesine toplanan halka hikâyeler
anlatıyor, taklitler yapıyordum. Fakat ne
yapsam, ne anlatsam birinin kılı dahi kı-
pırdamıyor, üstelik gözlerini çivi gibi di-
kiliyorlar, birinin yüzü gülmüyordu. Ne olur
ne olmaz, bu adamlar sinirli ve kavgacıdır,
diye Laz taklidini yapıyordum. Kahvede
oturanlardan biri bir ara yerinden kımıl-
dadı :

— Ha uşığım sen buranın taklidini bil-
mez missun?.. Deyince düşündüm, birden
aklıma bir laz havası geldi :

Yeni icat dolma kalemin Şehzadebaşı'nda satışı ve meraklılar (Resim : M. Aksel)

Ata binesum keldu
Çaya inesum keldu
Alacaam, Fatoş'u
Yine göresum keltu
Hay dandinu dindano
Çifte yanar mumlano
Kutnu olsun Fatoş'un
Gelinlik rubaları

Hay dandinu dindano
Hay dandinu dindano...

Bunu söylediğim sırada bir koşuşma, bir gürültü oldu, tamam dedim korktuğum barışma geldi... Meğer bütün bunlara sebep acele kemence bulmak içinmiş. Kemence geldi, beni omuz omuza aralarına aldılar, zeybek, çiftetelli, kasapoyunu, horon, halay bilirim, ama, bu sade zıplamak: Yorulmadan da anlamıyorlar. Ha uşağım, diyorlar, başka bir şey demiyorlar.

Hay dandinu dindano...

Nakartmın da sonu gelmiyordu, tövbe-ler tövbesi bir daha buraya gelir miyim. Bunlarda oyunun saati, zamanı diye birşey yok.

★

Son devrin en güçlü meddahlarından biri de Sururî idi. Kendisi şair Sururî'nin torunudur. Bu meddah, iri yarı, pehlivan cüseli bir adamdı. Dinleyicileri Meddah Aşkı'nın zıddına okumuş yazmış kimselerdir. Ramazanlarda Direklerarasında, Divanyolundaki Diyarbekir kiraathanesinde hikâyeler anlatırdı. Bu sanatçının hikâyeleri kadar fıkraları da zarifti. Yenicami avlusunda seyyar berbere gelen mahacırın pazarlıkta traş olması, belediye çavuşunun görünmesi, beraberce kaçmaları, bu sırada olan olaylar...

Bir Türk bir Acem'e soruyor :

— Sizde ramazanlarda mahya kurulur mu ? diye.

O da cevap verir :

— Siz ne deyübsüz, bunun da lâfı mı olur. Bizde minareden minareye değil, şehirden şehire mahyalar kurulur. Min danesi bir aradadır.

Böylece meşhur Acem mübalağalarının arka arkaya dizedi. Bir gün de başından geçen şu olayı anlatır :

— Kastamonu köylerinden birinde idim. Bir köy kahvesinde hikâyeler, fıkralar anlatıyor, taklitler yapıyordum. Hele Kasta-

monu taklidi yaptığım zaman köylüler kahkahadan kırılıyorlar, bu taklidin tekrarlanmasını istiyorlardı. Bu istekleri tuhafıma gitmekle beraber, aynı taklidi bir daha, bir daha yapıyordum. Bir ara köylülerden biri :

— Aşkolsun Fettah efendi sen çok güzel İstanbul'ca diyon. Bir daha deyiver gözüne sevem Fettah (meddah) Efendi, ömrüne bereket...

Bu sözlerden neye güldüklerini anladım. Meğer benim yaptığım Kastamonu taklidini köylüler İstanbul taklidi sanıyorlardı.

Meddah Sururî'nin babası Kızlarağası Behram ağanın kâtibi Ahmet Hakkı efendidir. Fatih'te otururdu. O da Aşkı gibi birçok işlere girdikten sonra meddahlıkta karar kılınmış, hikâye anlattığı zaman yüzünün mimikleri hiç değişmezdi. Saf, hatıta budala bir adam tavrıyla söylediği sözler arkasından bir kahkaha tufanı kopardı. Sururî'nin hikâyelerini dinlemeğe Babıâli muharrirleri dahi gelirdi. Bir ara sanata bir yenilik getirmek istemiş, Hüseyin Rahmi'ye müracaat ederek onun romanlarındaki fıkraları anlatma müsaadesi alacağını ummuştu. Aradan bir zaman geçti, buna dair birşey söylemedi. Anladık ki Hüseyin Rahmi müsaade etmemiş.

Borazan Tefrik'e atf edilen bu fıkrayı Diyarıbekir kiraathanesinde Sururî'den dinleyenler pek çoktur.

Bir gün sarayda haremağası Behram ağa Sururî'yi huzuruna davet eder. Kendine mahsus şive ile :

— Sen Mettah mısın ?

— Evet efendim sayenizde Meddahım.

— Peki, söyle ne taklitleri yapıyorsun ?

— Arnavut taklidi, Çerkes taklidi, Bolulu ahçı taklidi, ondan sora...

— Bak Mettah efendi, bunların taklidini istemem, bahçıvan Arnavuttur, gücenir, seyis Çerkestir, o da darılır. Ahçı da Bolulu, o da olmaz. Behram Ağa bir müddet düşünür. Sonra aklına önemli bir şey gelmiş gibi :

— Sen soba taklidi yapar mısın ?

Şaşırdım, ama kimin haddime ses çıkarmak. Bir elimi boru gibi kaldırarak dimdik durdum.

O ellerini dizlerine vurarak :

— Aferin Mettah efendi, tıpkı sobaya benzedin.

Dedikten sonra gözü abdest ibriğine ilişir.

— Şimdi de ibrik taklidi yap bakalım Mettah efendi ?

Bu defa da elimi belime dayayarak diğer elimi yana doğru uzattım. Abdest ibriği şeklini aldım. Behram Ağa kasıklarımı tuta tuta gülüyor :

—Maşallah mettah efendi, tıpkı ibriği benzedin. İbrikdarbaşı görse o da şaşar kalır, Sururî efendi oğlum.

Bu sırada aklına önemli bir şey gelmiş gibi söze başlar :

— Mettah efendi, sen çok güzel taklit yapıyorsun, şimdi de bana bir eşek taklidi yap, marifetini göster, bakalım Mettah efendi oğlum, haydi. Artık oldu olacak mademki meddahlığa geldik boynumuz kıldan ince, itiraz yok. Hemen yüzükoyun dört ayak üzere durdum başladım anırmağa, ben anırdıkça o gidiklanmış gibi yerlere yatacak kadar gülüyor, gülüyor, âdetâ baygınlıklar geçiriyordu.

— Maşallah Mettah efendi, sen çok yavaş, bir kulakların benzemiyor, bir de kuyruğun eksik. Sesin hele tıbbı, maşallah, narzar değmesin tu tu! Maşallah ve teberekallah!

Bundan sonra elime bir kadife kese sıkıştırdı, elini öperek yanından ayrıldım.

★

Eski Şehzadebaşı, Direklerarası Meddahların, oyuncuların tesiri altında idi. Orada herkes biraz sanatkar biraz oyuncu idi. Saticılar dahi bundan kendilerini kurtarıyorlardı. Ramazanda meşhur Yenicami saticıları Şehzadebaşına göç ederlerdi. Maniciler, destancılar, panoramacılar, macuncular, horozşekerciler bunlar arasında idi. Her derde deva hacıbaba hapları satanlar, bunların romantizmaya, yelağrı sına, belağrısına, kulunca, hafakan illetine, diş ağrısına, mide bulantısına, sinir illetine, öksürüğe, aksırığa tıksırığa, kaşıntıya soğuk algınlığına, nezleye deva olduğunu, bunların Lokman Hekim'in ilâçları bulunduğunu söylerlerdi. Aşk illetinden mâda her şeye yarayan bu hapları hacıbaba bir meddah gibi ballandıra ballandıra satardı. Şehzadebaşında Veznecilerde sade eski şeyler değil yeni icat her şey bulunurdu.

Divit'in yerini alan ucu iğneli dolma ka-

Bize gelen KİTAPLAR

● Mehmet ÖNDER : "Nasreddin Hoca". Hayatı ve hikâyeleri. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Edebiyat Dizisi : 25. Birinci baskı. 20 x 13 Cm. boyunda, 138 sayfa, 10 lira.

● Aşık Veysel ŞATIROĞLU (Düzenleyen : Ümit Yaşar OĞUZCAN) : "Dostlar Beni Hatırlasın". Aşkın hayatı ve bütün şiirleri. T. İş Bankası Kültür Yayınları, Edebiyat Dizisi : 21. İkinci baskı. 20 x 13,5 boyunda, 288 sayfa, 15 lira.

● İlhan YARDIMCI : "Halk İlaçları ve Şifalı Bitkiler". İlaveli 3. baskı. İste-me adresi : Mollafenari Sok. No. 40. Cağaloğlu — İstanbul. 19,5 x 13,5 boyunda, 176 sayfa, 10 lira.

lem burada satılırdı. Kalemin satıcısı bir meddah gibi malını överdi :

— Efendiler, beyler, paşalar... İşte size nev icat bir kalem, hiç bir yerde eşim sâli bulunmayan bir kalem, Saltanat-ı Ali Osman, dal taşak Arabistan, marifet Fren-gistan... İşte sizin gördüğünüz bu nev icat kalem yok mu, misli menendi, cihanda naziri olmayan Frenk icadı bir kalem!... Bu kalem neyi istersen yazar. Arapça yazar, Acemce yazar, Çince yazar, Maçince yazar. Mektup yazar, arzuhal yazar, sevdalı isen name yazar, aklındaki yazar, fikrindeki ni yazar, istediğini yazar, istemediğini yazar, yazar oğlu yazar! Alan pişman, almayan pişman! Bu kalem, kâğıtta su gibi kayar kâtip gibi yazar. Tüccar gibi hesap yapar. Çizgi çizer, harta boyar. Ucunda ki altın iğnedir, dikmiş iğnesi değil! Bu nev icat bir yazı iğnesidir.

Bununla eli titreyen, gözü görmeyen, e- lifba bilmeyen, korkmasın, kapalı gözle de yazar, açık gözle de! Efendiler, beyler, ağalar, düşünüp başınızı ağrıtaçağınıza, düşünmeden bu kalemi alın, kalmazsa bana yalvarmayın, nişanlığa hediye edeceğim, demeyin!

Bu âdetâ sokak meddahlığı yahut sokakta oynanan tiyatro idi.

Derlemeler :

Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler

— II —

Toplayan : Doğan KAYA

Dama çıhasım geldi,
Damı yıhasım geldi,
Ele bir yarım var ki;
Köyü yıhasım geldi.

Enteresi mor benli,
Verem etdin sen meni,
Veremimde deyilem;
Eller saracah seni.

Acıyurt'dan geçilmez
Suyu savuh (68) içilmez,
Acıyurt'un gızdarı,
Cinganlıhdan (69) seçilmez.

Dam üsdünde üzerlik,
Mevlam verif gözelliği,
Hocam sen bir musga yaz,
Nazlı yara nazarlıh .

Alma atdım denize,
Geliyir üze üze (62)
Yeddi yıl hizmet etdim,
Bir elâ gözlü gıza.

Masa üsdünde pekmez,
Bu pekmez bize yetmez,
Acıyurdun gızdarı;
Tahsisiz gelin getmez.

Çayırdı al yolaram
Barnağıma dolaram,
Yavaşı söyle gaynena,
Saçlarını yolaram.

Bahçada yeşil direk,
Suyu nerden indirek,
Ele bir adam yoh ki;
Yara selâm gönderek.

Gar dağa beri bahar (70),
Suyu bulanlıh ahar,
Acıyurdun gızdarı,
Sarı liralıh tahar.

Kekliği bıçahladım,
Tuyunu saçahladım,
Sandım yarım gelir,
Yasdığı gucahladım.

Enteresi dom dom yar,
Geler diye umdum yar,
Yassıya çan (63) bekledim,
Gözlerimi yumdum yar.

Ekin ektim düzdere (71),
Tiken oldum gözdere (71),
İşte men gedirem,
Acıyurt galsın sizlere.

Gar yağar kepek kimi,
Saçım var ipek kimi,
Ne orada durursan,
Yâl (56) yemiş köpek kimi

Bahçada gezen oğlan,
Basdonu güzel oğlan,
Babam sana gız vermez,
Parayı gazan oğlan.

Bu dağın adı, tendir,
Yandır, Allahım yandır,
Acıyurdun gızdarı;
Hem uzundur, hem gambur.

Göyde ıldız tek geder,
Gah eyelener (57) gah geder
Gorhma üreksiz oğlan;
Üstünde Allah geder.

Bahça bahça gezerem,
Orda moncuh (64) dizerem
Alırısan al meni,
Men Anşa'dan gözelem.

Acıyurt yollarında,
Pambuhlar (72) gollarında,
Allah canımı alsın,
Yarımın gollarında.

Göyde ıldız bir nişan,
Yamandır aşğa tüşen,
Ya hüridir, ya melek;
Sevdiyine gavuşan.

Bahçaya su bağladım,
Girif, çihif ağladım,
Deseler yarım gelif,
Goçu, gurban bağladım.

Attın tabah üzderi, (73)
Acıyurt'un gızdarı,
Surfa (74) başına gelende,
Süzüler ela elâ gözderi.

Göyde ıldız donatıf,
Mevlam neler yaratıf,
Anası kötü garı;
Oğlunu aslan yaratıf.

Bahçada yeşil hıyar,
Boyun boyuma uyar,
Yavaşı sallan sevdiğüm;
El erifdir (65) tez duyar.

Sarı papuç üzderi,
Gurdoğlu'nun (75) gızdarı,
Surfa başına gelende;
Larp açılar gözderi.

Göyde ıldız aladır,
Gız gömleyin valadır (58)
Oğlan gıza beh verif, (59)
Gız üreyin galadır (60).

Sarı kâat (66) yazdıram,
Elden ele gezdirem,
Ne sevdiüm, ne sevdiöldüm;
Peşim sıra gezdirdim.

Bu dere alçah geder,
Golunda golçah geder,
Gurdoğlu'nun gızdarı,
Ere tumancah (76) geder.

Çitim sarı men sarı,
Çitüme gonan arı,
Ele bir yarım var ki;
Süzülmüş oğul balı.

Sarı kâat üstüdür,
Evleri yol üstüdür,
Çoh gelif geşme burdan,
Sona (67) derler dostudur.

Hökmetin demir tahtı,
Yağmır yağdı sel ahdı,
Guşgayanın (77) gızdarı,
Meni derde birahdı.

ARASTIRMALARI

Çarşıdan aldım soğanı,
Acı çihar dumanı,
Guşgayanın gızdarı,
Sohahların çobanı.

Davulun yayı gevşek,
İçinde yorgan döşek,
Şu Havuzun (78) gızdarı;
İki gulahlı eşşek.

Garşıda çirah (79) yanar.
Gettikçe irah yanar,
Göz görmez gönül ister,
İçerde ürek yanar.

Yüreğim güm güm edir,
Gırhbeşliler gedir,
Gırhbeşlinin içinde;
Ablam gelin gedir.

Güyüm (80) güm güm edir,
Güyümcüler gedir,
Menim sevdiğüm oğlan;
Gatircılıh edir.

Aravam mazılıdır,
Ağ goyun guzuludur,
Bilerziyin (81) üsdünde
Tilısım yazıhdır.

İki punar aralıh,
Gızdar onbin liralıh,
Oğlanları sorarsan;
Fiçıda gohmuş balıh.

Toyuğa atdım darı,
Çiçeyin sapı sarı,
Haftalar aylar geştı,
Göremez oldum yarı.

Mahniciyim, mahnici (83)
Men çekemem, gılıcı,
Eyer babam vermezse,
Varıcıyım varıcı.

Mahni benim ezberim,
Gan ağlıyır gözderim,
Kötü yarın yolunu;
Ölenece (84) gözderim.

Mahni benim naçarım,
Damla damla kaçaram,
Mahninin gutusunu,
Yar gelende açaram.

Mahniden mesdim oğlan,
Guccik'den dosdum oğlan,
Eşitdim evlenmişin,
Men sana küstüm oğlan.

Mahnici başısan mı? (85),
Caveyir (86) taşısan mı?
Sana üzük göndersem;
Goynunda taşırsan mı ?

Hey heceler heceler,
Gurum (87) dutuf
pececer (88)
Heç ahlımdan çıhmır,
Gonuşduğum geceler.

Eyyam süremez oldum,
Eve giremez oldum,
Hergün gördüyüm yarı,
Yıl var göremez oldum.

Ocah başında maşa,
Gel köpek meni boşa,
Boşuyursan, tez boşa;
İmdi (89) yersen (90) bir
maşa

Ocah başında demür,
Gel köpek munu (91)
gemür
Gemürersen tez gemür,
İmdi yersen bir demür.

Ocah başında minder,
Gel köpek' munu dönder,
Dönderersen tez dönder,
İmdi yersen bir minder.

Ocah başında eğiş, (92)
Gel köpek' munu değış,
Değışersen tez değış;
İmdi yersen bir eğiş.

Desdi goydum çeşmeye,
Damla damla dolacah,
Menim sevdiğüm oğlan;
Baş öğretmen olacah.

Aravaya daş goydum.
Bir yanını boş goydum,
Sizin kimi gızdarı,
Küllük'te hoş goydum.

İki tahta çahtılar,
Arasından bahtılar,
Çahaldım (93) bilmedim,
Mana nişan tahdılar.

Men ganefçe (94) işde
rem (95)
Şofor benim müşderim,
Men şofora vararsam,
Beşbin lire isderem. (95)

Yük' üsdünde üzüm var,
Üzüm sende gözüm var,
Bir ananın üç oğlu;
Guccik'inde gözüm var.

Peceden bahan oğlan,
Şappası sahar (96) oğlan,
Men sana varır mıyam,
Culuhdan gorhan oğlan.

İsandanbulda bir guş var,
Ganedinde gümüş var,
Getdi yarım gelmedi;
Acep bunda ne iş var.

Yük' üsdünde halyam,
Halımın tek' dalyam,
Deyme mana kademsiz
Men bir yiğit mahlyam.

Öte geçe (97) beri geçe,
Düş gördüm, seçe seçe,
Dediler düşman gelir,
Namıslandım gaça gaça...

Oğlan adın Apdilla,
Atım yoldan saptırma.
İlk avına men çıhdım,
Ele de meni gaptırma.

Elif üsdünde mimler,
Dufar (98) altında him-
ler (99)
Menim gablimde (100)
sessen 101)

Senin gablimde kimler

Dufara mih çaharam,
Sen sallan men baharam,
Gözüm gönlüm sendedir,
Gandilimi yaharam.

Havalar bulanar, (102)
Sarı öküz sunanar,
Gurvan olum abime,
Çarşıda dolanar.

Havada gar sesi var,
Başında mor fesi var,
Yiharam dağlar seni;
Ardında yar sesi var.

Evleri yahın yarım,
Çıh sallan bahın yarım,
Uzun boy göz götürmez;
Hamaylı (103) tahın yarım.

Teşte çaldım deleme (104)
Gaşım benzer galeme,
Men seni gizli sevdim,
Sen duyurdun aleme.

Yollar çamır olmadan;
Yolmadan gel yolmadan,
Eyil eyil öpüm yar,
Al dodahlar solmadan.

Eşik'lik'te duraram,
Bulgur kimi gururam,
Yarı, mana verseler,
Ebbek'sizde duraram.

Garanlıhda gezerem,
Siyah mancuh 105 dizerem
Doğru söyle enişde;
Men ablamdan gözelem.

Almayı yük'e goydum,
Ağzını dike goydum,
Aldım yarın (i) elinden,
Belini buke goydum.

Dağın ardı gışladı(r)
Gar yağmaya başladı,
Hele emminim oğlu;
Yavralmaya (106) başladı.

Altın üzük' gırıldı,
Suya düşdü duruldu,
Dediler emmin gelif,
İnce belim gırıldı.

Dağda dolap olar mı?
İplik' kelep (107) olar mı?
El oğlunun golundan,
Uyhu dilek' olar mı?

Cigaramı yandırdım,
Üst peceye gondurdum,
Ana gözderin aydın;
Men bir subay gandırdım.

İsdanbul ocağında,
Şemsiye gucağında,
Abim motor sürür,
Evlentin (108) sicağında

Tavaam (109) dolu tütüm,
Sevda herşeyden üstün,
Men yarım gavuşdum,
Çatlasın duşman böyün.

Abimin ince otu,
Yola getdiği yohdu(r),
Yollar size amanat (110)
Daha geride yohdu(r).

Gazma kürek' gırıldı,
Gız oğlana vuruldu,
Oğlan dedi men almam,
Gız boynuna sarıldı.

Cigaramın incesi,
Gel gönül eğlencesi,
Gel sarılah, gel yatah,
Böyün cuma gecesi.

Çorap benim ördüyüm,
Haftalarda gördüğüm,
Sana hasda deyirler,
Nasıl oldun sevdüyüm.

Bilerziyim lahladı, (111)
Verdim anam sahladı,
Eziz mübarek' günü;
Geldi gardaş yohladı.

Sohağın ardı çarşı,
Evümüz garşı garşı,
Gel sevişek nazlı yar
Dosda, duşmana garşı.

(Devam edecek)

MANİLERİN DİP NOTLARI

56. Yal : Köpek yemeği.
57. eylener : eğlenir.
58. Vala : kadın baş örtüsü.
59. behvermek : söz vermek.
60. Gala : kale.
61. ele : öyle.
62. üze üze : yüze yüze
63. yassıyağan : yatsıya kadar
64. moncuh : boncuk
65. erif : arif
66. kâat : kâğıt
67. sona : sonra
68. savuh : soğuk
69. cingan : çingene

70. h : gırtlaktan söylenen (h) sesidir. Kelimenin içindeki durumuna göre ,bazan (h) bazan da (k) sesine tekabül eder.
71. düzdere : düzlere, gözde-re: gözlere

72. pambuh : pamuk
73 gözderi : gözleri, üzderi : yüzleri

74. surfa : sofrası
75. Çurdoğlu : Kurdoğlu köyü
76. tunçah : tuman ile (tuman : kilot)

77. Guşgaya : Kuşkaya köyü
78. Havuz : Havuz köyü
79. çırar : çıra, mum, lamba

80. güğüm : su kabı
82. bilerzik : bilezik
83. mahni : mâni

84. ölenece: ölene kadar
85. başısan mı? başı mısın
86. caveyir : cevahir, cevherler.

87. gurum : kurum, is
88. pece : baka
89. imdi : şimdi

90. yersen : yersin
91. munu : bunu
92. eğiş : tandırdan ekmeç çıkartmaya yarayan demir.

93. cabal : cahil
94. ganefçe : kanıvçe
95. işderem : işlerim, isderem: isterim

96. sahar : benekli.
97. öte geçe : karşı taraf
98. dufar : duvar

99. him : binanın temeli
100. gablimde : kalbimde
101. sensen : sensin

102. bulanar : bulanır.
103. hamaylı : nazardan korunmak için yapılmış muska

104. deleme : kaynatılmış ve mayalanmış süt

105. moncuh : boncuk
106. yavralma : yalvarma
107. kelep : sarılmış ip

108. evle : öğle
109. tavaam : tabakam, sigara tabakam.

110. amanat : emanet

Çalışma ve Organizasyonlar :

Uluslararası Folklor Festivalleri Komitesi (C.I.O.F.F.)

Yazan : İhsan HİNÇER

C.I.O.F.F. (Uluslararası Folklor Festivalleri Organizasyonu Komitesi), 1971 yılında Fransa'da 14. Confolens Folklor Festivali dolayısıyla 18 ulusun temsilcileriyle toplanmış, resmen kuruluşunu tamamlamıştır.

C.I.O.F.F. un kurucuları arasında Fransa, Çekoslovakya, Japonya, Türkiye (Bakırköy Halkevi), İspanya, Sovyet Rusya, Polonya, İsrail, Romanya, İsviçre, Yugoslavya, Hollanda, Doğu Almanya, İngiltere, Portekiz, Belçika, Macaristan ve İtalya bulunmaktadır.

Komite bu yıl ilk Uluslararası Festivali Japonya'da düzenlemiş, ayrıca komiteye üye olan kuruluş ve dernekler birbirleriyle temasa gelerek kendi memleketlerinde düzenledikleri uluslararası festivallere birbirini çağırma başlamıştır. Komite, ikinci büyük festivalini 1973 yılında İsrail'de düzenlemeye karar vermiştir.

C.I.O.F.F.'nin üyesi bulunan Barcelona "Jordanas Internacionales Folkloricas", bu yıl 14, 15, 16, 17 Eylül 1972 günlerinde yapılacak üzere düzenlediği Uluslararası Festival'e Bakırköy Halkevi Folk Dans Grubu'nu davet etmiştir. Başkan Joaquim Navarro Bonet, yazdığı davet mektubunda festivale Fransa, İtalya, Portekiz, Polonya, Yugoslavya, Türkiye ve İspanya folk dans gruplarının katılacağını bildirmiştir.

Barcelona'da yapılacak bu festivali takiben Madrid'te C.I.O.F.F., ikinci genel kurul toplantısı yapılacak, bu toplantıya kurucu üye olarak İstanbul Bakırköy Halkevi Başkanı Orhan Tuğsavul da katılacaktır.

C.I.O.F.F.'nin Kurucu Başkanı Henri Coursaget'nin başkanlığında aldığı müsterek karar aşağıdadır. Üye kuruluşlar bu kararın ışığında işbirliği yapacaklardır.

"C.I.O.F.F.'in gayesi Uluslararası dahi-linde Halk Sanatını ve Popüler Oyunları ayakta tutmak, genellikle bir dostluk havası ve birleşik çalışmayı Organizatörler arasında temin etmek maksadıyla C.I.O.F.F.'in rolü şudur :

Kaliteli folklor gösterileri, konferanslar, sergiler, uluslararası sanat ve kültür mübadelesi,

görüntülü ve sesli Sanat ve Kültür dökümanlarını bir merkezde gözler önüne sermek.

Organizatörler, C.I.O.F.F.'in aktif üyeleri olarak sorumluluk taşırlar. Üyeler, yapıcı ve cevaplayıcı mahiyette merkezi konsültasyonlar yaparlar.

C.I.O.F.F., UNESCO'nun önderliğinde anlamalı görüşlerle milletlerin folklorcuları ve elemanları arasında dostluk bağları kurar. Hiçbir ideolojik gaye gütmeyen Dünyada kardeşliği ve faydalı birlik ve beraberliği sağlamlaştırmak ve faydalı birliktir.

C.I.O.F.F. ırk, din ve fikir ayrılıklarından uzak, herkesin tutumuna hürmetkâr bir şekilde folklorcuları ve elemanları birleştirmek suretiyle Dünya'da bu yoldan sulhu temine çalışır".

Bitlis Ekibi elemanlarından Çora Hınçer oyun esnasında
Çora Hınçer, one of the dancers of Bitlis Group, is seen at a performance

Halk Dansları :

Bakırköy Halkevi Folk Dansı Çalışmaları

VE İSPANYA GEZİSİ

Yazan : Çora HINÇER

Uçan Türkler : Bakırköy Halkevi Bursa Kılıç - Kalkan Ekibleri bir oyun esnasında
Flying Turks: Bursa Sword - Shield Group of Bakırköy Halkevi at a performance.

Bakırköy Halkevi Halk Oyunları Topluluğu her yıl gerek Yurt içinde ve gerekse Yurt dışında çeşitli festival, şenlik ve bayramlarla özel gösterilere katılmış, çeşitli yerlerde halk danslarımızı başarı ile oynamıştır.

Her yıl Ekim ayı döneminde Bakırköy Halkevi'nde Halk Oyunları Kursu çalışmalarına başlamakta, yetmiş oyun elemanları yanında yeni yeni genç kaabiliyetlere de Yurdumuzun çeşitli oyunlarını öğrenme imkânı verilmektedir. Türk Folklor Kurumu, Yüksek Tahsil Genelliği Türk Folklor Derneği, Boğaziçi Üniversitesi Halk Bilimleri Kulübü gibi Bakırköy Halkevi'nin oyun ve halk musikisi bölümlerinde de oyun öğretimi yanında oyunların öyküleri, varsa türküler, kostümlerinin özellikleri, tarihi gelişimi ve bugünkü durumları hakkında ders ve bilgi verilmektedir. Bir yıl sonunda yapılan sınavda başarı gösterenler sertifika almakta ve oyun elemanı kadrosuna dahil edilmektedir. Bu suretle oyun kadroları de-

vamlı bir şekilde takviye olunmaktadır.

1971 Eylülünden 1972 Eylülüne kadar Bakırköy Halkevi Halk Oyunları ve Musikisi Toplulukları aşağıdaki yerlerde düzenlenen şenlik ve gösterilere katılmıştır:

5 Eylül 1971 de Eilecik'te Kurtuluş Bayramı'nda,

25 Eylül 1971'de Halkalı ve Safra Halkodaları yararına köylerde,

30 Eylül 1971 de İstanbul İtfaiye Bayramı'nda,

2 Ekim'de İstanbul Belediye Sarayı'nda Tıp Bayramı dolayısıyla,

8 Ekim 1971 de Catalca'nın Kurtuluş Bayramı'nda,

18 Ekim 1971'de Şehir Tiyatrosunda İst. Konservatuarı Folklor Tatbikat Topluluğu ile,

22 Ekim 1971'de Şehir Tiyatrosunda,

24 Ekim 1971'de İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'e Topkapı Sarayı'nda,

29 Ekim 1971'de Spor ve Sergi Sarayı'nda Cumhuriyet Bayramı şenliklerinde, Ga-

zeticiler Cemiyeti ile birlikte,

11 Kasım 1971'de Charlton Otelinde Dünya Papazlar Birliği Kongre üyelerine,

12 Kasım 1971'de Japon Sanayici ve Turist gruplarına, Hilton'da,

14 Kasım 1971'de İtalyan Turist Kafilesine, Yeşilköy Hava Limanında,

14 Aralık 1971'de Yalova'da Turizm Derneği Şenliği'nde,

5 Aralık 1971'de Karamürsel Hava üsünde Amerikalılara,

11 Aralık 1971'de Azerbaycan Gecesi dolayısı ile Hilton'da,

17 Aralık 1971'de Spor ve Sergi Sarayı'nda, İst. Tıp Festivali dolayısı ile,

18 Aralık 1971'de Gelibolu Orduevi'nde Topçular Gecesi'nde,

18 Aralık 1971'de Aynı gün ikinci grubumuz turistlere İstanbul'da,

Bu arada Aralık 1971 ilâ Nisan 1972 tarihleri arasında da çeşitli yer ve tarihlerde gösteriler yapılmış, şenlik ve gösterilere iştirak edilmiştir.

Bu arada 29 - 30 Nisan ve 1 Mayıs Bandırma'da Bandırma Halkevi'nin davetlisi

olarak üç ayrı gösteride bulunmuş, bunu 7 Mayıs'ta Hilton'da Lions Kulübü'nün misafiri turistlere yapılan gösterisi takip etmiştir. 20 Mayıs'ta Pendik Halkevi adına Pendik'te gösteriye katılmış, bunu 27 Mayıs'ta Bakırköy Halkevi'nde yapılan büyük gösteri takip etmiştir. Bir gün sonra 28 Mayıs'ta Halkalı'da büyük bir şenlik düzenlenmiş, 21, 22, 23 Haziran'da Adapazarı Şenlikleri'ne iştirak olunmuştur. 11, 12, 13 Temmuzda Ankara'da TRT için kamera karşısında oynanmış, 6 Ağustos Halkalı'da tekrar bir gösteri yapılmıştır. 22 Temmuz ve 8 Ağustos günlerinde Fenerbahçe'de Fenerbahçe Kulübü salonunda çeşitli bölge danslarımız icra edilmiş, son olarak ta Kumburgaz Petrol Ofis Sitesinde 19 Ağustos tarihinde bütün ekiplerin katılmasıyla bir şölen düzenlenmiştir.

Bütün bu toplantılar ve gösteriler dışında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı İstanbul Bölge Turizm Müdürlüğü'nün turistler için düzenlediği karşılama törenlerine iştirak olunmuş, Ataköy'de Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası turistik tesislerinde turist-

24. X. 1971 de Topkapı Sarayı Müzesinde İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth ve Edimburg Düku Philip Bakırköy Folk Dans Ekiplerini izlerken

Elizabeth the 2nd, the Queen of England, and Prince Philip, the Duke of Edinburgh as watching the performances of Folk Dance Groups, in the Museum of Topkapı Palace (24 th. October, 1971)

lere gösterilerde bulunulmuştur. Son defa Florya Belediye Kampinginde de bir gösteri yapılmış, keza bu gösteriye de Bakırköy Halkevi'nin Bursa Kılıç - Kalkan, Bitlis, Gaziantep, Elâzığ, Kars, Erzurum ve Silifke toplulukları katılmıştır.

1969 yılında Fransa'nın Brötanya bölgesinde 12 şehirde, 1970'de Güney Fransa'da 11 deniz ve dağ aile ve turist şehirlerinde gösteri yapan ve büyük ilgi toplayan topluluk, ayrıca Hollanda, Yugoslavya ve Almanya'da da çeşitli şehirlerde düzenlenen festivallere katılmış, memleketimize birincilikler kazandırmıştır. Bilhassa Fransa'nın Confolens şehrindeki festivalde üstün bir başarıya ulaşmıştır.

Bu defa, 8 Eylül 1972 de İspanya'da Barselona şehrinde yapılacak Uluslararası Festival'e katılmak üzere otobüsle İstanbul'dan 40 kişilik bir grup halinde yola çıkacak olan Bakırköy Halkevi Halk Oyunları Grubu 14, 15, 16, 17 Eylül günleri yapılacak olan festivale iştirak edecek, oradan da iki gösteri yapmak üzere Almanya'ya hareket edecek, daha sonra Yurdu-

muza dönecektir.

Grup, Halkevi Başkanı Orhan Tuğsavul'un Başkanlığında, Halkevi'nin kurucu üyesi olan İhsan Hınçer'in Teknik Direktörlüğü altında seyahat edecektir.

Geziye katılacak olanlar : Orhan Tuğsavul (Halkevi Başkanı ve Kafile Başkanı), İhsan Hınçer (Kurucu üye ve Teknik Direktör).

Erkek elemanlar : Bilyap Özçarıkcı, Ahmet Muhammet Azman, Hikmet Adısanoglu, Üstün Gürtuna, Mustafa Baydilli, Savaş Tuğsavul, Zafer Yavuzok, Haluk Anter, Muzaffer Kartal, Gökseven İleri, Muhammer Aslan, Murat Şener, Luan Kurtuluş, Halûdun Bayhan, Öcal Gürsel, Atacan Yalçınıyigit, Atakan Yalçınıyigit, Selçuk Baydak, Engin Sadak, Oktay Ekinci, Alâaddin Türedi, Fettah Aksoy, Hakkı Gülseven, Metin İnce, Ertüm Öcal, Osman Şener.

Kız elemanlar : Tülay Angün, Melek Evitan, Nermin Demirer, Şafak Engin, Hülya Özçarıkcı, Binnur Uğurlu, Zülâl Yavuzer, İrfan Tuğsavul, Birsen Gören, Sevim Sezer, Bilge Öcal.

Bakırköy Halkevi Gaziantep Ekibi Aksaray Yeraltı Geçiti'nin açılış töreninde. Gaziantep Group of Bakırköy Halkevi is seen at the opening ceremony of Aksaray underground passage in İstanbul

Afyonkarahisar Folkloru :

Afyonkarahisar Yemekleri

— I —

Derleyen : İrfan Ünver NASRADDINOĞLU

Yemek, insan yaşamında en önemli yer alır. Bunun için atalar : "Can boğazdan gelir" demişlerdir. İnsan pek çok şeyden mahrum olarak yaşayabilir ama, yemeksiz uzun süre yaşayamaz...

İnsanoğlunun uzun süre tek şeyle yaşamaktan bıkaçağını düşünen insanoğlu, yemeğin de birçok çeşidini bulmuştur. Ki her gün ve her öğün aynı şeyleri yemekten bıkmassın!...

Yeryüzünde birbirlerinden uzakta yaşayan insanlar farkında olmayarak aynı cins yemeği yedikleri gibi birbirlerinin hiç bilmedikleri yemekleri de yemekte dirler. Örneğin : Çukurova kentleri halkının gözde yemeği olan "Humus"u öteki kentler halkı bilmez. Keze; "Meftune" Diyarbakır'ın özel yemeğidir. Çiğ köfteyi ise Urfalılar gibi yapamaz kimse... Bunun gibi Afyonkarahisar'ın da kendine has yemekleri vardır. Yemekleri bu kent folklorunu bir hayli zenginleştirmektedir. Nitekim kısa bir süre Afyonkarahisar'da kalıp ta özel yemeklerini yiyenler uzun süre bu yemeklerin lezzetini unutamamış ve her vesileyle övmüşlerdir.

Biz, bu derleme dizisine : "Anamın yemekleri" adını vermeyi düşünmüştük. Çünkü; tanıtacağımız yemeklerin tümünün hazırlanmış ve pişiriliş şekillerini Annem Fatma Ünver yazdırmıştı, ancak bu yemekler tüm Afyonkarahisarlılar'ın yemekleri de değil, hazırlanmış ve pişiriliş şekilleri de aşağı - yukarı aynıydı, bu nedenle yazı dizisine ; "Afyonkarahisar yemekleri" adını vermeyi uygun bulduk.

Yemekleri kronolojik sıra ile tanıtıyoruz :

1. Hamur işleri
2. Buğdaydan elde edilen yiyecekler
3. Piringli yemekler
4. Et yemekleri
5. Sebze yemekleri

1. HAMUR İŞLERİ :

Hamurdan yapılan yiyecekleri tanıtmaya başlamadan önce, "Maya üretme usulü" ne kısaca değinmek gerek :

Bir miktar un, su ile yoğrulduktan son-

ra içerisinde bir miktar "acı maya" (1) karıştırılarak üzeri bir örtü ile örtülür. Bir gün öylece bırakıldıktan sonra, ekmeğin için gerekli "maya" elde edilir.

Afyonkarahisar yemekleri meyhanada hamurdan yapılan yiyecekleri anlatırken, ulus olarak baş yiyeceğimiz olan "Ekmek" ten söz etmemek bu yazı dizisini noksan hazırlamak olacaktır. Afyon'a özel "Hamur işi" yiyecekleri şunlardır :

- a. Ekmek
- b. Pidelere : 1) Yalın pide, 2) Haşgeşli pide, 3) Ak pide, 4) Katıklı pide.
- c. Övme
- d. Hamırsız
- e. Cızdırma
- f. Çörekler : 1) Nohut çöreği, 2) Çörek,
- g. Lokul
- h. Peksimet
- i. Dolam
- j. Cücü
- k. Börekler : 1) Ağzı açık, 2) Bükme, 3) Börek, 4) İkiz börek 5) Haşgeşli börek, 6) Börek kenarı, 7) Katmer, 8) Ocak bükmesi, 9) Şepit, 10) Bazlama.
- l. Makarnalar : 1) Cimcik hamırası, 2) Velense hamırası, 3) Muska hamırası, 4) Ev makarnası.
- m. Pişiler : 1) Pişi, 2) Lokma, 3) Halka.
- n. Undan elde edilen yiyecekler : 1) Tatlılar : aa) Pandispanya, ab) Gurabiye, ac) Kedi külümbe, ad) Bisküvi, ae) Un helvası, af) Gırme helva (Tuz helva) ag) Firma baklavası, ah) Höşmerim, 2) Haşıl, 3) Kaygana, 4) Arabaşı.

2. BUĞDAYDAN ELDE EDİLEN YİYECEKLER :

- a. Göce yemekleri : 1) Göcenin elde edilişi, 2) Keşkek, 3) Göce köttüsü, 4) Göce tarhanası.
- b. Düğün yemekleri : 1) Düğünün elde edilişi, 2) Sulu köttü, 3) Çullama köttü, 4) Dolmalar : aa) İlibada dolması, ab) Sırt dolması).
- c. Bulgur yemekleri : 1) Mercimekli bulgur pilâvi, 2) Solta pilâvi.

3. PİRİNÇLİ YEMEKLER :

a. Özbek pıllâvı

4. ET YEMEKLERİ :

a. Bütüm et, b. Paçık, c. Garın (Işkembel).

5. SEBZE YEMEKLERİ :

a. Badılcan yemekleri, b. Zürbiye, c. vb.

★

1. HAMUR İŞLERİ :

a. EKMEK :

Ekmek ve benzeri yiyeceklerin yapımında gerekli olan "maya"nın elde edilmesi şekline yukarıda kısaca değinmiştik. Şimdi ekmeğin oluşumunda geçen safahatı anlatacağız :

1) Fırından nöbet almak (2)

Ekmekler mahallelerdeki fırınlarda pişirilir. Fırıncı ve yardımcıları kadındır. Ekmeğin pişirileceği günün arifesinde fırıncıya gidilerek durum bildirilir. Fırıncı, ekmeğe yapacak evleri sıraya koyarak, herkesin nöbetini (3) bildirir. Bu şu şekilde tebliğ edilir :

"— Senin nöbetin üçüncü ağza!"

"— Seninki ilk ağza.." (3).

2) Hamur yoğurma :

Hamur yoğurma işi büyük bir efor sarfını zorunlu kılacağından bu iş evin en genç kadınına, özellikle, yeni geline ya da genç kıza düşer.

Önce, güğümle su kaynatılır. İstenilen miktar un elendikten sonra tekneye konur ve yoğrulmaya başlanır. Bu arada bir miktar patates püresi ile, önceden hazırlanmış maya karıştırılır. Yoğrulma işi, hamur ele yapılmıyacak şekilde gelinceye değin sürdürülür. Hamurun istenilen kıvamı buluncaya değin yoğrulması konusunda yaşlıların gençlere öğütü vardır :

"— Hamur, tavan terleyinceye dek yoğurulmalı.."

Yoğrulma işi bitince, yoğuran kadın, elinin yanı ile hamura gelişi güzel vurarak: "Anamın adı A'şa (4)

Bubamın adı Ali Paşa

Hamurum gelsin daşa-daşa" (5)

Diye tekerleme yapar ve son olarak beş parmağının izi kalacak şekilde vurarak, üzerine bir miktar un serper ve "sofra bezi" (6) ile örter.

Hamur, bir saat kadar dinlendirilir. Bu

arada, istenilen niteliği bulmuş ise, kabarıp taşması gerekir. Bunu sağlamak amacıyla hamurun üzerine kibrit konulması da inançlar arasındadır...

3) Fırının hazırlanışı :

Bir gün önceden alınan nöbet (2) saatine yakın, fırının "tekneci"si (7) gelerek, fırının kızdırılması için gerekli yakıtı (8) alıp gider. Bu konuda, ekmeğe pişirme işinde ilk ağız (3) nöbetini alan, en zararlı çıkacaktır. Zira, sabahleyin fırının ilk kez yakılıp kızdırılması için daha çok yakıt gerekecektir. Bu nedenle ekmeğe yapacak kadınlar :

"— İlk ağız almıyalım, çok odun gider!.." diyerek bundan kaçınırlar.

4) Ekmeğin yapılışı :

Tekneci ile ekmeğe sahibesi, hamur teknesinin birer yanından tutarak fırına getirirler. Tekne "senit" (9) e bırakılır. Sahibesi hamura gerekli şekilleri verir ve senit'in üzerine sıralar. Fırıncı da bunları küreğe koyarak fırına koyar. Bu arada ekmeğin kabarık olması için bir ekmeçlik "el hamuru" alınarak senit üzerine örtülmüş olan örtüye konulur (10).

5) Pişirilişi :

Ekmek fırının içerisine konulduktan sonra, tam ortasındaki deliğe bir miktar daha yakıt atılır.

Pideler çabuk piştiği için almır. Sonra ekmeçler debertilir (11). İyice içini çektikten (12) sonra çıkarılarak senit üzerinde soğumaya bırakılır.

Pişirme bedeli olarak fırıncıya bir ekmeç, tekneye de bir pide verilir. Ya da bunların o günkü rayicine göre, bedeli para olarak ödenir. Görüldüğü gibi en az elli adet ekmeği "bedava" denilecek denli ucuzda pişirtmek mümkündür Afyonkarahisar'da.

6) Bir töre :

Fırının içerisinden duvar kenarlarında sabit divan üzerinde o gün ekmeğe pişirme nöbeti olan kadınlarla, dedikoduya meraklı olan kadınlar oturarak, bir yandan sıranın kendilerine gelmesini beklerler, bir yandan da en heyecanlı ve ilginç konuşmalar yaparlar. Dedikodular, tartışmalar akşama değin sürer.

Ekmeğini pişiren kadınlar, töreye göre, fırın sohbetinde bulunan kadınların tü-

müne birer parça pide, ekmeç (v.b.) vermektedir. Yine töreye göre, pişirilen ekmeç fırından eve götürülürken yolda karşılaşılana tüm dost ve komşulara da birer parça pide verilir...

b. PİDELER :

1) Yalın pidesi :

Ekmek hamuruna pide şekli verilerek pişirilir. Yalın pidesinin özelliği, fırın henüz gereğince kızmamışken pişirilişi ve piştikten sonra, özellikle yaşlıların rahatça yiyebileceği şekilde yumuşak oluşudur.

2) Haşhaşlı pide :

Haşhaş tohumu özel taşında sürtülerek ezilir. Haşhaş yağı ya da tere yağı ile karıştırılır. Sonra da normal pidenin üzerine sürülerek fırına verilir.

3) Ak pide :

Normal ekmeç hamurundan yapılan pide çok inceltir ve uzatılarak pişirilir. Fırından çıkar çıkmaz arasına peynir, tere yağı (v.b.) konularak yenilir.

4) Katıklı pide :

İyice inceltilen hamurun ortasına kıyma, peynir, ispanak, ispanaklı yumurta, soğan, pırasa, patates, (v.b.) gibi yiyeceklerden birisi konularak, kenarları birleştirilerek kapatılır ve fırına verilir.

c. ÖVME :

Ekmek için yapılan hamur; un, yağsız haşhaş ve karbonat ile alıştırılır (13). Esiran (14)'la dikdörtgen şeklinde kesilir. Üzerine çeşitli şekiller verilerek fırında pişirilir. Çok tok tutan, özellikle sabah kahvaltılarında ve katıksız (15) olarak yenebilen lezzetli bir ekmeçtir.

d. HAMIRSIZ :

Mayasız hamura; karbonat, yağ ve istenilirse haşhaş katılarak alıştırılır (13). Arasına, kuyruk yağını sızdırdıktan (16) sonra elde edilen kıkırdak da konarak pişirilir. Lezzetli bir ekmeçtir.

e. CIZDIRMA :

Tekneye mısır unu konur. Üzerine yavaş yavaş sıcak su dökülerek kaşıkla karıştırılır ve hamur yapılır.

Enli — kıyılı tepsinin (17) altına yağla karışık sürtülmüş haşhaş yerleştirilir. Üzerine bir kat mısır hamuru, onun üzerine bir kat daha yağlı haşhaş olmak üzere birkaç kat yapıldıktan sonra karelere

bölünerek tepsiye yerleştirilir ve fırına verilir... Bol haşhaşlı olan cızdırma piştikten sonra sıcak olarak yenilirse daha lezzetli olur.

Afyonkarahisar'da cızdırma ile ilgili bir de tekerleme vardır :

"Cızdırma, cızdırma
Cinimi kızdırma.." (18).

f. ÇÖREKLER :

1 — Nohut çöreği :

Kuru nohut havanda dövülerek, ılık suyla karıştırılır ve bir kaba konarak ağız kapatılır. Sabaha değin öylece bırakılır. Sabahleyin nohut köpürmüştür. Köpük atılarak suyu ile buğday unu karıştırılmak suretiyle maya tutturulur (19). Bu maya ile normal hamur yoğrulur ve kabarmaya terk edilir... Bu arada tepsi yağlanır. Kabarmış hamur tepsiye konur (20). Üzerine çığ yumurta sürüldükten sonra, çeşitli şekiller verilerek fırına sürülür.

Nohut çöreği mayasının yapımı güç bir iştir. Kimi kadınlar bunu yapamazlar. İ. mâlat esnasındaki küçük bir aksaklık ya da karışımlardaki eksiklik hamuru berbat eder. Bu nedenle bir inanç yaratılmıştır Afyonkarahisarlı kadınlar arasında : "Nohut çöreği mayası herkese yaramaz!" (21). derler.

2 — Çörek :

Ekmek hamuru, yağlanmış tepsiye yerleştirilir. Üzerine susam, fıstık, yumurta (v.b.) konarak fırına verilir.

g. LOKUL :

Ekmek hamuruna haşhaş karıştırılır, üzerine yumurta ve susam sürülür. Sonra, küçük küçük parçalara bölünerek tepsiye yerleştirilir ve fırına verilir.

h. PEKSİMET :

Lokul'un haşhaşsız şeklidir. Aynı şekilde yapılır ve pişirilir. Peksimet, özellikle, askere gidecek olan akrabalar için pişirilerek yolluk olarak hediye edilir.

i. DOLAM :

Hamur, cop şeklinde yuvarlatılıp, uzatılır. Sonra helezonik bir şekilde tepsiye yerleştirilir ve fırına verilerek pişirilir.

j. CÜCÜ :

Hamura, çocukların ilgisini çeken şekiller verilerek fırında pişirilir. Özellikle çanta

Lüleburgaz ve Çevresinde Düğün Törenleri

— I —

KÖY DÜĞÜNLERİ

Yazan : Halil YILMAZ

Lüleburgaz ve çevresinde düğün törenleri iki çeşit yapılmaktadır.

1) Köy düğünleri,

2) Şehir düğünleri

Şehir düğünleri ikiye ayrılmaktadır.

a) Şehir düğünü,

b) Şehir ve köy âdetlerinin karışımı yapılan düğünler.

Lüleburgaz ve çevresinde evlenme çağı köy erkekleri için 18 — 20, kızlar için 16 — 18'dir. Şehirde erkekler için 19 — 23, kızlar için 17 — 19'dur. Bazen bunların müstesnalı olmaktadır.

*

KÖY DÜĞÜNLERİ :

Bu yazımızda köylerde yapılan düğünleri anlatacağız. Bilâhare 2 nci yazımızda ise şehir düğünlerine geçeceğiz.

Köylerde eş seçimi hemen hemen anne

şeklinde cücü, çocuklarca tercih edilir. Annenin her ekme yapışında çocuk "çanta cücü" ister.

İştahsız çocuklar için türlü şekillerde yapılan cücü yararlı olmakta, çocuğun iştahını açmaktadır. (Devam edecek)

(1) Eksimiş maya'ya "acı maya" denir.

(2) Randevu almak.

(3) İlk ağız : Ekmeğini fırında ilk olarak pişirecek olanın sırasıdır. Keza; beşinci sırada bulunan "Beşinci ağız"da pişirecektir ekmeğini.

(4) Aışe adının telaffuz şekli.

(5) "Taşa-taşa", kabarsın demektir.

(6) Sofra altına serilen bezdir.

(7) Fırında görevli, tekne taşıyan kadın... Bu kadınlar, mahalledeki tüm evlerin sırdışındırlar. Düğünlerde okuyuculuk (ağızla davet eden) yapar, nişan ve düğün hediyelerini götürüp, getirir (v.b.)...

(8) Fırın yakıtı : Fıski, tezek, yonga, odun, ağaç porçası. (vb.) olabileceği gibi, para olarak da fırıncıya verilebilir.

(9) Yerden bir metre kadar yüksek, üzeri ağaçla kaplı ve genişçe bir sath.

ve babaların elindedir. Oğullarının evlenme çağı gelen anneler, düğünlerde kendilerine gelin olacak kızları seğerler. Erkeğin muvafakatı alındıktan sonra evlenme hazırlıklarına başlanır.

Kız istemek için yapılan ilk hazırlık: Köyde ileri gelenlerden iki tarafın ortak dostları bulunan bir aracı seçilir, buna "Dünür Başı" denir. Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra, dünür başı kız tarafından kız istemek için bir gün alır. Kararlaştırılan günün gecesi dünür başı, damat babası köyün ileri gelenlerinden bir iki kişi kız evine giderler. Hoş beşten sonra ve gelin adayının getirmiş olduğu kahve içildikten sonra oğlan babası :

—Allahın emri, Peygamberin kavli ile kızınızı oğlumuz istemeye geldik, der.

Kız babası şayet kızını vermeyecekse, kesin olarak "bizim verilecek kızımız yok"

(10) Afyonkarahisar'daki inançlar arasında dir.

(11) Fırın içindeki yerlerinin değiştirilmesi ve seyrekleştirilmesidir.

(12) Ekmeğin sadece alt ve üst kısmının pişmeyip, içinin de iyice pişmesidir.

(13) Yoğrularak iyice birbirine karışması, tek bir madde olmasıdır.

(14) Esiran : Bir nevi kürek. Burada kullanılan hamur esirani aynı zamanda hamuru kesmek görevini de yapar.

(15) Ekmeikle birlikte yenen; peynir, zeytin, yumurta, sucuk (v.b.) gibi şeylerin tümü "kaktık" adını alır.

(16) Eritmek.

(17) Kenarları yüksek tepsiye verilen ad.

(18) Tepemi attırma, kafanı bozma! demektir.

(19) Maya elde edilir, demektir.

(20) Yerleştirilir.

(21) Batıl bir itikat : Doğal olarak bir işi yapamama, bir beceriksizlik vardır. Ama beceriksizlik kabul edilmeyerek bir takım "iyi saatte olsunlar" bu işin olmasını istemiyorlar, havası yaratılmaktadır.

der. O zaman, kız annesine kızın babasını kandırmak için araçlar konur. Verimkâr olduktan sonra, "biraz düşünelim, biz size haber veririz", derler. Aradan bir hafta kadar bir zaman geçtikten sonra dünür başıyla oğlan tarafına "gelsinler görüşelim," diye bir haber gönderilir. Ondan sonra kızı istemeye giden aynı şahıslar kararlaştırılan gece kız evine giderler. Buna SÖZ KESME denir. Söz kesmede kız babası damat tarafından bazı isteklerde bulunur. 2000 TL. kadar bir parayı "Baba Ağırığı" olarak ister. Daha sonra maddi durumlarına göre : Altın, bilezik, saat, yapağı, yatak yorgan ve ev eşyası istenir. O gece iki taraf istenilenlerde anlaşırsa söz kesilmiş olur.

Söz kesildikten sonra düğün günü kararlaştırılır. Düğün gününe 15 gün kala şehire söz kesilirken istenen eşyaları almak için gidilir. Buna "Ruba Düzme" denir. Ruba düzmeye köyden 15 — 20 kişi gider, bu gidenlerin çoğunluğunu kadınlar teşkil eder. O gün kararlaştırılan bütün eşyalar alındıktan sonra sarrafta gelin ile güveyin yünüklükleri takılır.

Köye döndükten sonra köy muhtarlığına gidilerek kâğıtlar askıya asılır. Kâğıtlar askıda 15 gün kalır. Askı gününün bitiminden sonra ilk hafta sonu düğün yapılır. Düğünün haftasının çarşamba günü damat tarafından hısımlarına bir yemek verilir. Bu yemekte misafirlerin ağırlanması ve kalacağı evler kararlaştırılır.

Perşembe günü düğün başlar. Bu gün oğlan tarafından geline alınan bütün eşyalar, gelin evine götürülerek çehizle birlikte sergilenir. Buna "Sandık götürme" denir. Cuma günü öğleden sonra davullar çalmaya başlar. Köylerde davullar gündüzleri kız ve erkek evinde, gece saat 10-11'den sonra köyde kiralanan bir kahvede erkeklerle çalar. Bu böyle taa pazar günü saat 10 — 11'e kadar devam eder. Pazar günü saat 10 sıralarında damat tarafı davul zurna eşliğinde kız evine gelini almaya gider. Eskiden gelin at ve araba ile damat evine götürülürken şimdi taksi veya minibüs ile bu iş yapılmaktadır. Gelin damat evine gittikten sonra, kapıda damatın annesi tarafından karşılanır. Kaynanaya üç defa kızı isteyip istemediği sorulur. Üç defasında da "isterim", diye cevap verdikten sonra

gelin kaynananın elini öper. Kaynananın eli öpüldükten sonra damat gelinin sağ koluna girerek gelini içeri götürür, bir taraftan da cebindeki ufaklı parayı ve şekerleri orada bulunanların üzerine atar. Damat gelin ile birlikte odaya girdikten sonra âdet üzere gelinin kucağına bir çocuk verilir, bu daha ziyade erkek çocuğudur. Daha sonra damat dışarı çıkar, arkadaşları damatın koluna girerek onu köy içinde gezdirdikten sonra köy kahvesine gidilir.

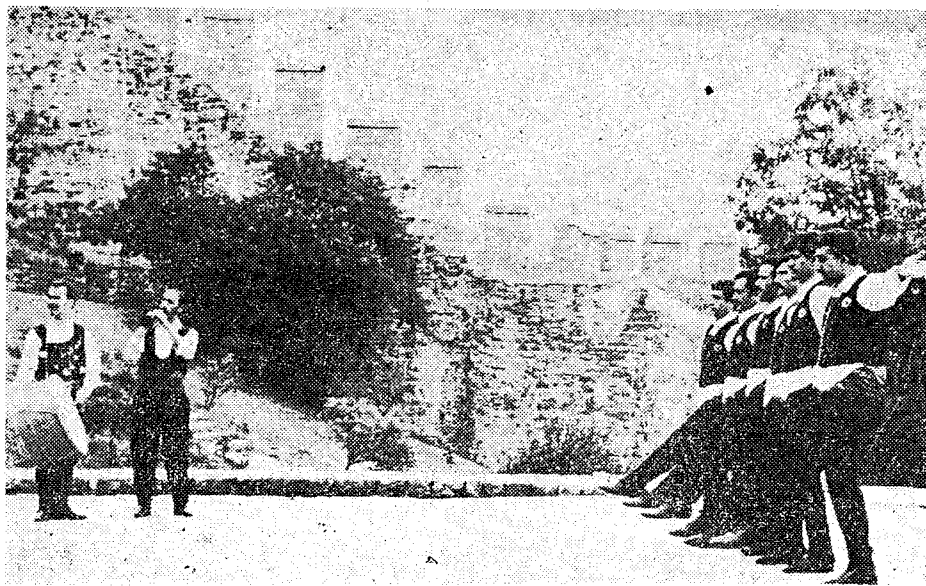
Pazar gününün akşamı damat köyden en sevdiği iki, üç arkadaşını akşam yemeğine davet eder. Yemekten sonra damat gerdeğe girerken arkadaşları tarafından yumruklanır. Ve böylece düğün bitmiş yerini bir yuva kurulmuştur.

Düğünden 4 — 5 gün sonra kız tarafı, erkek tarafını yemeğe davet eder. Buna "Geze" denir. Geze'ye, damat, gelin, damatın anne ve babası gelir. Sofralar kurulu, yemekler yenir, o akşam geç vakitlere kadar orada misafir kalınır. Damat gideceği zaman gelinin erkek kardeşi, yoksa hısımlarından damatın ayakta kalınır. Damat bunun üzerine saklayana biraz bahşiş vererek ayakta kalınır...

Lüleburgaz'da yapılan bir düğünde davetlilerden bir grup

Programme of the Turkish Folklore Association Le Programme de L'association Folklorique Turc

Bakırköy Halkevi Erzurum Bar Oyunları Erkekler Topuluğu
The men's group of Erzurum Bar Dances of Bakırköy Halkevi.

ELAZIG'S HALAYS :

Elâzığ, in eastern Turkey, is known for its four magnificent historic mosques: Vinyards and apricot orchards surround this agricultural province.

Old peasant customs are still observed in this section. Folk dances such as "Çayda Cira — Dance of Candles" are performed at weddings.

Other dances presented are: Tamzara, Avres, Büyükceviz, Delilo, Halay, Keçige, Fatmah.

HALAIS DE ELÂZIG :

Elâzığ, en Anatolie orientale, offre aux touristes la fraîcheur de ses 4 Mosquées. Mais, plus qu'historique, elle est le centre d'une riche région agricole ou alternent vignes et vergers d'abricotiers.

Aussi y perpétue-t-on les coutumes payannes.

Lors des mariages nos compagnes pratiquent encore des danses halai.

Voici au cours d'une noce a ELÂZIG une danse HALAI.

La danse des Bougies.

Les noms des danses : Tamzara, Avres, Büyükceviz, Delilo, Halay, Keçige, Fatmah.

★

SWORD AND SHIELD (BUCKLER)

The seen of the play is the practice of the preparation Ottoman (Old Turks) army for a war. They duel by attacking each other with their swords and at the end they reconcile because of this being a play. The costumes are original and everything is otantic. This play is also dangerous because the players may hurt each other with their swords.

DANSE FOLKLORIQUE À BURSA : KILIÇ KALKANLI ZEYBEK

On exécute ce jeu à la ville Bursa en Turquie, Ilya dans des mains des épées et des boucliers et on porte des costumes en motifs anciens et

réels. C'est un jeu pour des hommes, c'est à dire les femmes n'y participent pas. Parce que c'est un jeu en même temps très dur et dangereux. D'autre par c'est un jeu ayant un caractère international et chevaleresque. Les spectateurs s'inguiètent de temps en temps de la dureté du jeu. C'est pourquoi que ce jeu nécessite une discipline militaire, et qu'il défend prendre d'alcool avant les exercices.

Pas de musique dans l'exécution de ce jeu, mais les joueurs doivent être assujettis aux rythmes des épées et des boucliers.

★

ERZURUM BARS :

The dances of Erzurum, in the eastern region of Anatolia, are called Bar, The figures of are swift and controlled strength is emphasized.

The dances from Erzurum are : Çift beyaz güvercin, Kavak, Tersine, Aşahtan gelirem.

LES BARES DE ERZURUM :

Les Danses de la partie d'Erzurum (Parles filles). Les noms des danses : Çift beyaz güvercin, Kavak, Tersine, Aşahtan gelirem.

BITLIS HALAYS :

The dances from Bitlis are : Papuri, Ağır köveng, Meyroki, Garzane, Harkušta, Topal.

HALAIS DE BITLIS :

Les Danses de la partie Bitlis : Par les garçons.

Les noms des danses : Papuri, Ağır Kövenk, Meyroki, Garzane, Harkušta, Topal.

Ce sont les danses qui imitent les luttes dans un combat et qui preparent àcedernier.

★

SİLİFKE :

This play is an otantic spoon play of the "Yörüks" (Moving Tribes) which shows their charecteristics and which has a past about 1000 years. The spoons in this play may draw attention for being used just like the Spanish castanets.

LA DANSE AVEC DES CUILERS (CENBOIS) À SİLİFKE

C'est une danse gaie et preste. On la joue dans les regions de Anatolie — Sud de Anatolie — méditerranéenne y Compris Silifke, de Ana-

Gaziantep Folk Dansları Topuluğu katıldığı bir oyun yarışmasında,
Gaziantep Folk Dance Group at a contest

tolle — Centrale. On l'exécute dans des noces. Les cuillers sant pour cette dans e une sorte de castagnettes. Leurs rythmes accompagnent à la musique. Les figures des danseurs représentent faire de pâtes et en faire des yufka (pains circulaires, larges et très fins) et faire da beurre de yogourt.

Une autre danse représente aussi la chasse de perdrix.

★

GAZIANTEP HALAYS :

Gaziantep in thes on theast of Anatolia has quite joyous and exciting music, and the dances suit the music. The young people of the village dance happily during the harvest time while they gather their crapa.

The dances from Gaziantep are : Leylim, Dokuzlu, Oğuzlu, Ağırlama, Mani, Çepikli.

HALAYS DE GAZIANTEP :

Gaziantep, c'est la richesse agricole de la Turq la mère nourrière qui exporte aussi le coton l'huile et la pistache.

Ce soir comme la récolte fut belle et bonne on célèbre donc.

La fin des Moissons.

Les danses de la partie Gaziantep (Paries filles) : Leylim, Dokuzlu, Oğuzlu, Ağırlama, Mani, Çepikli.

★

DANCES OF KARS AND KAFKAS :

Kars is a region of severe climate, where summers are short and winters are long. Typical Turkish dances of this region wihich

will be presented, are : Hankızları, Kentvari, Solmaz, Kafkas (Menekşe), Kıskaç, Aysat, Seyh Şamil (Lezginka).

LES DANCES DE KARS — KAFKAS :

Kars c'est la ville au climat excessif : Étés courts. Hivers très rigoureux.

En effet le Caucase était une province Turque qui fute annexée par les Russes. Mais les habitants sont d'origine Turque et le folklore Caucásien est Turc!

Vous allez voir maintenant une danse d'Azerbaidjan, Alors ne dites pas qu'elle est Russe, c'est une danse typiquement TURQUE — Vous aurez ainsi rendu à KARS ce qui lui appartient.

Vous verrez ensuite une danse du mouchoir car n'oublions pas que Kars tisse le coton. Les longues pournées d'hiver favorisent les rapprochement et aussi les éloignements — la danse suivante célébrera la jalousie. Enfin la dernière danse danse célèbre la gloire d'un héros Turc dans une chorégraphie authentique : La Danse des Seyh Şamil.

T. F. A.

SALUTES TO SPANISH FOLKLORISTS FROM TURKISH FOLKLORISTS

The folk dancers of Bakırköy Halkevi, İstanbul, the pearl city of Turkey that connects the two continents, have carried armful greetings to the people of Barcelona.

We salute all the Spanish folklorists with respect, while we wish them happiness and success.

T. F. A.

Yıllık abonesi : 25,
altı aylık abonesi : 15
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 4, £ 1.5, DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul, Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Halk Hikâye ve Türkülerinin Doğuşu :

Kiziroğlu Mustafa Bey

Yazan : Muhsin KÖKTÜRK

Son yıllar içerisinde yine halk ozanları gür seslerini duyurmaya başladılar. Türkiye'nin çeşitli kentlerinden çeşitli coşku lar yükseliyor. Her yıl Konya Aşıklar Bayramı bu coşkuları dillendiriyor. Türklü ozanlar katılıyor bu şenliklere. Türkiye'nin sı nır kenti Kars'tan da ozanlar geliyor Konya'nın bozkırlarına. İşte bu güçlü ozanlardan bir Çobanoğlu çıkıyor ortaya, Bir türk kü söylüyor; içten, coşkulu bir türkü :

Bir atım var ala paça peh peh peh
Kiziroğlu Mustafa Bey hey hey hey
Mecel vermez kırat kaç
Az kaldı ortamdan biç
Ağam kim, paşam kim, Nigâr kim, Hanım kim

Kim kim kim kim
Bir beyin oğlu
Kiziroğlu Mustafa Bey
Zor beyin oğlu

Bu türküyü dinleyen kişilerin kafasında bir soru işareti beliriyor : "Kim bu Kiziroğlu Mustafa Bey, kırata mecel vermiyor, Nigâr kim, Hanım kim, kim bunların hepsi? Bu sorular daha derin yer etmeye başlıyor.

Koroğlu ile ne ilgisi var Kiziroğlunun?

Bu merakı gidermek için Kiziroğlu Mustafa Bey hakkındaki söylentileri gün ışığına çıkarmak gerekir sanıyorum.

★

Kiziroğlu Kars'ın Susuz kazasına bağlı bir köydür. Bu köy Kısır dağlarının geniş eteklerinde kurulmuştur. Güneyini büyük otlak ve çayırıklar kaplamaktadır. Köyün dört bir yanından soğuk pınarlar fışkırır. Köy belli belirsiz bir sıra ile düz, toprak damlı evlerden oluşmaktadır. Kimi evler beyaz badanalı, kimileri balçık sıvalı, kimileri de taş yapıdır. Köyün hakim bir yerinde bir kale kalıntısı vardır. Köylüler Koroğlu'nun Kalası derler buraya. Kiziroğlu Mustafa Bey bu köyde yaşamış, burada efsaneleşmiştir. Kiziroğlu hakkında köyün yaşlılarının anlattıklarını, çeşitli söylentileri dile getirelim şimdi de.

Söylentiye göre şimdiki Kiziroğlu köyünün yerinde birbirinden uzak yirmi, yirmi beş kadar ev bulunmaktaymış. Bölge dağlık ve ormanlık olduğu için insanları da bu nedenle olacak çok sert yapılmış imişler. Aynı ayrı ve dağınık bir halde yaşamış bu insanlar. O zamanlar burada yaşayan insanların başında bulunan kişiye "Kızır" derlermiş. Kızır muhtar demekmiş. Gün gelmiş zamanın Kızırının ünü tüm Anadoluya yayılmış. Tüm kötüler ondan korkar olmuş. Kızır oğlan çocuğunu çok severmiş. Tanrıdan dilemiş, bir oğlu olmuş. Ama ne oğul! Yanakları kıpkırmızı, elleri kocaman bir tosuncukmuş bu. Çocuk büyümüş, daha küçükken iyi at biner kırılıç kuşanır olmuş. Bütün iyi huy ve yetenekler bu çocukta toplanmış. İşte Kiziroğlu Mustafa Bey bu çocukmuş. Bütün çocukluğu Kısır Dağı'nın geniş eteklerinde at binip kırılıç kuşanmak ve avlanmakla geçmiş Mustafa'nın. Kiziroğlu Mustafa Bey büyü yünce babası gibi namlı bir yiğit olmuş, haksızlık ve adaletsizliklerle savaşmaya başlamış. O iyilerin dostu kötülerin düşmanı imiş. Her kim haksızlık yapsa ondan korkarmış. Zaten onun bulunduğu çevrede haksızlık yapmaya kimse cesaret edemiyormuş. Herkes işinde gücünde gönül rahatlığı ile çalışıyormuş.

O sırada Batı'dan Doğu'ya gelen Koroğlu, Kısır Dağlarında Ferro'nun Deresinde bir kale kurmuş. Amacı Doğu'daki haksızlıkları da yok etmekmiş. Koroğlu'nun yanına yüzlerce keleş (arkadaş) varmış. Bir gün Koroğlu bir at gezintisinde Kısır Dağlarının alt yanındaki Kiziroğlu köyünü görmüş ve bir saltanat kurup haksızlıkları yok etmek için karar vermiş. Bir müddet, köyünden bir iş için ayrılan Kiziroğlu dönüğünde Koroğlu'nun kurduğu kaleyi görmüş. Sinirlenmiş : "Bu kim ola ki benim yurdumda kala kura, hüküm yürüte" demiş. Gitmiş Koroğlu'na sertçe çıkmış : "Sen kim olasan ki benim yurdumda saltanat süresin" demiş. Her ikisi de birbirini kötü insanlar olarak biliyorlarmış. Bazı köylülerin yorumlaması bu. O zamanın a-

daletine göre önce iki yiğit ortaya çıkar dö-
ğüşürlermiş. Kim galip gelirse diğerini öl-
dürür ve savaşı kazanırmış.

Köroğlu ile Kızıroğlu günlerce at üzerin-
de kavga etmişlerse de yenilememişler. At-
tan inmişler yerde mücadele etmişler, yine
yenilememişler. Bu sırada Köroğlunun a-
damlarından biri Mustafa Bey'in koca cüs-
sesini farketmiş, ürkmüş ve sazını eline
almış şu dizeleri söylemiş :

*Haykırdı çıktı meşeden
Ay tutuldu temaşadan
Öleceğim endişeden
Köroğlu belki yenilir*

*Göstersinler metahları
Hem zirhı hem silâhları
Değişsinler külahları
Hakkı yere ölüm şandır*

Kılıç kavgasında da bir sonuç elde ede-
meyince güreşe başlamışlar. Soğuk bir
pınarın kenarında kıyasıya bir mücadele
daha başlamış. Aynı anda Mustafa Bey'in
atı Ala Paça da Köroğlu'nun atıyla gü-
reşmekteymiş. Güreşin en kızgın zamanın-
da Mustafa Bey şöyle bir geri bakmış
ki ne görsün, atı Ala Paça Köroğlunun atını
alt etmiş duruyor. Bu durumda Mustafa
Bey : "Ola benim atım Köroğlu'nun atını
alt etti. Ben Köroğlu'nu alt edemezsem
benim halim nic' olur" demiş. Gayrete gel-
miş. Köroğlu'nu yere vurmuş. Tam ka-
masını çıkarıp vuracağı sırada Köroğlu
mahzun mahzun Mustafa Bey'in yüzüne
bakmış: "Dur yiğit, bana biraz mühlet ver,
yiğitlerimi görüp karımla helallaşayım"
demiş. Bunun üzerine Mustafa Bey onu bir-
rakmış. Köroğlu eve gidip karısına olanla-
rı saziyla sözüyle anlatmaya başlamış :

*Bir atı var Ala Paça peh peh peh
Mecel vermez Kurat kaça hey hey hey
Az kaldı ortamdan biç
Ağam kim, Paşam kim, Nigâr kim Hanım
kim*

*Kızıroğlu Mustafa Bey
Bir Bey'in oğlu
Zor Bey'in oğlu*

*Hay edende haya teper peh peh peh
Huy edende huya teper hey hey hey
Köroğlunu suya teper
Ağam kim, Paşam kim, Nigâr kim Hanım
kim*

*Bir Bey'in oğlu
Zor Bey'in oğlu
Bir fendinen geldi geçti peh peh peh
Kızır oğlu Mustafa bey hey hey hey
Hısmı dağı deldi geçti
Ağam kim, Paşam kim, Nigâr kim, Hanım
kim
Kızıroğlu Mustafa Bey
Bir Bey'in oğlu
Zor Bey'in oğlu*

Mustafa Bey çok sinirli bir yiğit oldu-
ğundan Köroğlunu takip etmiş ve karısı-
na söylediklerini kapı aralığından dinle-
miş, duygulanmış, utanmış. Kapıyı çalıp
içeri girmiş. Köroğlu, Mustafa Bey'i kar-
şısında görüp herşeyin bittiğini sanırken
Mustafa Bey Köroğlu'na sarılıp onu öpmüş,
kardeş olmuşlar. Mustafa Bey "Sen benden
daha yiğitsin Köroğlu" demiş. Köroğlu da:
"Ben artık bu diyarlardan gideyim Mus-
tafa Bey, artık buralarda senin gibi mert
bir yiğit kardaşım var." demiş ve üç gün
içersinde köyü terketmiş, Batı'ya yönel-
miş.

Kızıroğlu Mustafa Bey yıllarca namını
sürdürmüş, köyünü genişletmiş, ölümün-
den sonra da bu köye Kızıroğlu adı veril-
miş.

Kuşkusuz, Köroğlu'nun Bolu dağlarından
çıkıp ta Kars'a gelmesi o zamanın koşulları
göz önüne getirilecek olursa olanaksızdır.
Ama halk duyuyor, halk anlayış ve düşün-
cesi iki yiğiti Doğu Anadolu'nun bağrında
birleştirmekten zevk duyuyor. Onları önce
çarpıştırıyor, sonra da birleştiriyor. Bu
Anadolu insanının kahramanlarına verdi-
ği değeri, haksızlıklara karşı direnelleri
birleştirmişine bir örnektir. Yukarıda belirt-
tiğim gibi hiçbir zaman Köroğlu'nun Bolu-
lu'dan Kızıroğlu'na gelmiş olması düşün-
lemez. Olsa olsa Doğu Anadolu halkının
Batı'da adını duyuran Köroğlu'na karşı
çıkardığı bir kahraman tipidir Kızıroğlu.
Şu da yadsınmaz bir gerçektir : Kızıroğ-
lu efsanesi tepeden inmemiştir. Bir olayın
sonucudur. O halde böyle bir yiğit yaşa-
mıştır, ün almıştır, haksızlara boyun eğ-
dirmişti. Halk ta böyle bir efsane ile Ki-
ziroğlu'nu kalbinde yaşatmakta onu saygı
ve sevgiyle anmaktadır.

(Bu araştırma Kızıroğlu köyünün yaşlı-
larıyla yapılan sohbet sonucu düzenlenmiş-
tir).

(Basım : — 99)

(Folklor : 100)

Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarına teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans — 101)

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
80.000.000.— Lira

Yurt içinde 180 Şube

★

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMIYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 102)

milyon üstüne milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

milyon üstüne milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın : A. 21494 — 60721 — 103)

Halk Sağlığı Hizmetinde Lokman Müstahzarları

Gastro Goutés Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici
tablet

Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer
hemi.

Deriseptol Yara ve göbek
tozu

Dover Tablet Öksürük ve
bronsite

Metekodin Öksürük hapı
Metekodin Öksürük şurubu

Algo - Liniment Ağrı frik-
siyonu

Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve
ağrılarda

Algo - Wax Nazal Nezle
merhemi

Ma-ka-ta Basur merhemi

Ekza - 9 Ekzema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapı
Lokman - Tablet Ağrı hapı
Algopirin Analjezik tablet
Algo - Tablet 4 tabletlük
Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz dam-
lası
Meprol Tablet Sinir hapı
Sollargen Granüle Ekzema -
kaşınıtı
Sel de Gastrin Granüle Mi-
de tozu

Cuti - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilacı
Lokman Kaşe 100 lük ağrı
kesici

Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı

Panason (50 Gr. alüminyum
kutulu)

Lokman Çayı Afiyet çayı
Dr. Krom Diş patı

Cilda El losyonu
Derma Traş losyonu

Balvit Enerji ve kuvvet
macunu

Passibepine Sinir şurubu
İhtiyol Pomad

Çinko Pomad
Borik Pomad

Vazelin Sat

Lokman İlaçları Sağlık Hizmetinde, Onlara İnan ve Güven

(Folklor : 104)

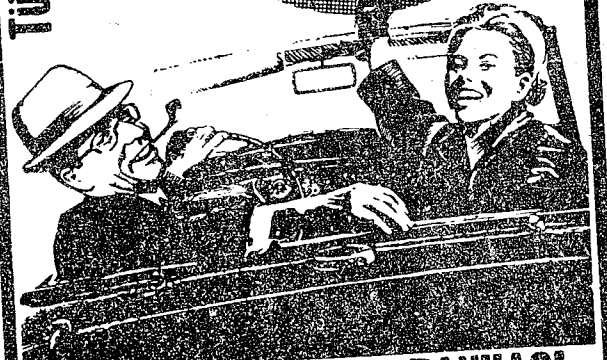
C VİTAMINLI
PORTAKAL ÖZÜ

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar R. — 105)

Türkiye Vakıflar Bankası

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın : 20219 — 60879 — 106)

GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
tenaklan önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRİPİN

Yeni Ajans : — 107